

ВСЕ ПРО ЗАКОНИ - В ОДНІ ГАЗЕТИ!
Юридичний Вісник України
Загальнонаціональна правова газета
WWW.YVU.COM.UA

► № 9 (1568)

1-15 ТРАВНЯ 2026 РОКУ

СТОП. 3

**9 травня —
День «побєдобєсія»**

▪ У ЦЬОМУ НОМЕРІ

Вчені-юристи підбили підсумки діяльності за 2025 рік

► стор. 6

Правоборство з агресором

Як право допомагає захищати суверенітет і незалежність України

► стор. 7

Як переписали правила перевірок і що ховається за «м'яким контролем»

► стор. 12–14

Краще запобігти вчиненню теракту, ніж потім реагувати на його здійснення

Про концепцію громадянської безпеки

► стор. 15–17

Необхідна обачність перед купівлею нерухомого майна

► стор. 20–21

Партійний каламбур:

Або як українські «політичні проекти» виглядають на тлі Вишеградської четвірки

► стор. 25

НАГАДУЄМО НАШИМ ЧИТАЧАМ!

Триває передплатна кампанія на II півріччя 2026 року.

Передплата здійснюється в усіх відділеннях Укрпошти та безпосередньо в редакції тижневика (в т. ч. онлайн).

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС: 21615

9 травня День «победобесія»

Мої батьки, як і всі представники покоління переможців, завжди відзначали 9 травня як День Перемоги. Етапи й операції цієї перемоги, участь усіх республік і народів великої країни без перебільшення були в центрі уваги цього свята, яке несло в собі запах пороху та сивини на скронях. І за столом завжди закінчувалося святкування тостом: «аби більше не було війни». Це було непорушне правило. Традиція, як ми всі сприймали цей день.

Святкування 9 травня має цікаву історію. Так, в 1995 році 9 травня, на парад Перемоги до президента Бориса Єльцина приїхала велика кількість глав держав з усього світу. Зокрема, це були: президент США Білл Клінтон, канцлер Німеччини Гельмут Коль, прем'єр Великої Британії Джон Мейджор, президент Франції Франсуа Міттеран, глава Китаю Цзянь Цземінь, усі глави держав СНД, включно з українським президентом Леонідом Кучмою. Прибув також тодішній генсек ООН Бутрос Галі. Площею пройшли 15 000 військових і сотні одиниць важкої техніки та зброї.

У певному сенсі це був триумф тієї нової росії, яка декларувала себе демократичною державою, та мала намір відмовитися від імперського минулого і радянщини. Хоча вже відбулася війна в Чечні, насувалися реалії Придністров'я та Абхазії. Але примітним було те, що серед присутніх опинився якийсь радник Собчака, миршавий чоловічок у пальті з накладними плечима, який для себе трактував події 1991 року як «геополітичну катастрофу», хоча світ почув про нього пізніше.

Цього року саме цей постарілий миршавий чоловічок прийняв черговий парад у Москві. На цьому параді не було військової техніки, яка, ймовірно, згоріла в українських степах. Не було «пруського кроку» військових колон, не було іноземних делегацій високого рівня на трибунах Мавзолею. У сухому залишку 9 травня поруч із путіним стояли лише один високий гість, якого можна назвати главою незалежної держави — президент Лаосу Тонлун Сісуліт. Білоруський диктатор Лукашенко не рахується. Малайзійський султан фігура номінальна. Словацький президент Фіцо був транзитом: Братислава-Москва-Братислава, без зупинок на «красній площі».

Отже, спробуємо розібратися що саме відбулося і чому цей день перетворився на «победобесіє». При цьому варто нагадати, що навіть у Криму вирішили не розгортати прапор росії 9 травня через «чинні обмеження». Слід додати, що влада Євпаторії заборонила проведення автопробігів з 8 по 11 травня «за рекомендацією правоохоронних органів».

Заходи безпеки стали центральною темою цього річного свята, яке було центральним в усі радянські часи. Відтепер «победобесіє» власне, новостворений термін — означає гіпертрофоване, агресивне святкування 9 травня у сучасній росії. Він перетворює історичну пам'ять в ідею перемоги, що використовується для виправдання мілітаризму та поточної зовнішньої політики. Основними факторами цієї «перемоги» стали культ війни, тобто заміна гасла «Ніколи знову» на «Можем повторить». Більше того, цей день перетворився у фактор пропаганди, який істерично та зі зневагою до реальних жертв війни викривлює страшну картину втрат. При цьому діти стають заручниками святкування, зокрема, у військових парадах і костюмованих акціях. Справді, коли георгіївські стрічки ліплять на кожному сортирі, коли їх зав'язують на нашійниках домашніх улюбленців, коли з'являються капці з георгіївськими стрічками — як це ще можна назвати?

Треба сказати, що різниця між 9 і 8 травня є дуже суттєвою в ідеологічному сенсі. Відомо, що 7 травня 1945 року у місті Реймс (Франція) було підписано капітуляцію Німеччини. Тому наступний день — 8 травня визнали днем закінчення Другої світової війни в Європі. Сталін переніс цю дату на наступний день, щоб протиставити СРСР західним союзникам. Сучасна російська влада трансформувала день 9 травня у «победобесіє» і пишається тим, як вдало вона перетворила пам'ять на свято сили, ненависті і зневаги до історії.

Підготував Віктор КОВАЛЬСЬКИЙ

■ НАШІ ВІТАННЯ!

ЦИМИ ДНЯМИ СВЯТКУЮТЬ
СВІЙ ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ

30 квітня —
Олександр ПЕТРИШИН,
суддя Конституційного
суду України,
професор, академік
НАПрНУ, д.ю.н.,

2 травня —
Юрій СУГОНЯКО,
адвокат Адвокатського
об'єднання «Богатир
та Партнери»

3 травня —
Олена ЗАХАРОВА,
доцентка кафедри
правосуддя КНУ
імені Тараса Шевчен-
ка, к.ю.н.

15 травня —
Зеновій ХОЛОДНЮК,
керівник апарату
НШСУ, кандидат наук з
державного управління,
заслужений економіст
України

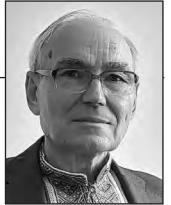
14 травня —
Надія ІЛЛЮК,
засновниця і керів-
ниця проєкту ІТА ЮН-
ПРЕС Київського Па-
лацу дітей та юнацтва,
партнерка видництва
Юрінком Прес

Колективи видавництв «Юрінком Прес» та «Юрінком Інтер» і редакція газети «Юридичний вісник України» вітають іменинників. Нехай вас завжди супроводжує успіх, здійснюються плани та сподівання, постійно зіграє тепло людської вдячності, а будні і свята наповнюються радістю, світлом і любов'ю рідних та близьких.

■ ПРАВОВА ДОПОМОГА

Юрклініка КНЕУ
активно працює

Будь яка Юридична клініка це живий організм, який здійснює діяльність у зв'язку з діяльністю освітньою, на системній основі приймає громадян, забезпечуючи надання безоплатної правової допомоги.

Федір ШУЛЬЖЕНКО,
доктор політичних наук, професор, завідувач
кафедри теоретичної юриспруденції КНЕУ
ім. В. Гетьмана, заслужений працівник освіти України

Така діяльність є невід'ємною складовою практичної підготовки студентів та водночас важливим елементом соціальної місії університету. Сьогоднішній день не став винятком — прийом громадян відбувся у звичному робочому режимі.

Водночас особливої цінності набуває зворотний зв'язок від відвідувачів: дедалі частіше громадяни звертаються до Юридичної клініки за рекомендаціями своїх знайомих. Це свідчить про високий рівень довіри до діяльності клініки, ефективність наданої правової допомоги та якість роботи студентів і кураторів.

Право на юридичну допомогу у клініці мають всі малозабезпечені верстви населення України, а також викладачі, студенти та співробітники університету. Юридична клініка «Соціальна справедливість» є структурним підрозділом юридичного інституту Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана і є базою для практичного навчання та проведення навчальної практики студентів старших курсів. Тут сьогодні і надалі продовжуватиме системну роботу, спрямовану на забезпечення доступу громадян до правової допомоги та формування практичних навичок майбутніх юристів.

■ ПРАВООХОРОНА

Прокурори обговорювали
питання свого самоврядування

Вмісті Києві відбувся міжнародний практичний семінар «Прокурорське самоврядування», організований Консультативною місією Європейського Союзу в Україні EUAM Ukraine.

Захід об'єднав представників органів прокуратури, членів Ради прокурорів, членів Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів та міжнародних експертів країн Європи. Члени КДКП долучилася до обговорення ключових питань розвитку прокурорського самоврядування, дисциплінарної відповідальності та забезпечення незалежності прокурорів — як одного з фундаментальних принципів функціонування правової держави.

Особливу увагу було приділено європейським стандартам незалежності прокурорів, ролі органів самоврядування у захисті їх від неправомірного впливу, а також не-

обхідності балансування між незалежністю та підзвітністю. Учасники наголосили, що ефективна дисциплінарна система має не лише забезпечувати відповідальність, а й гарантувати захист прокурорів від політичного чи адміністративного тиску.

Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів висловлює щире подяку Консультативній місії Європейського Союзу в Україні, за організацію заходу, високий рівень експертної дискусії та підтримку реформ у сфері прокуратури України.

Підготував **Федір МОРОЗ**,
спеціально для ЮВУ

■ ОСВІТА

Підтримка освіти в Україні

Європейський Союз та Україна провели перший діалог на високому рівні з питань освіти та навичок. За підсумками зустрічі виконавча віцепрезидентка Єврокомісії Роксана Минзату повідомила, що з 2022 року ЄС спрямував понад мільярд євро на підтримку освіти в Україні – фінансування передбачене до 2027 року.

Мінзату окреслила кілька пріоритетних напрямків, на які витрачаються ці кошти, один із них – це освіта українських дітей на території країн-членів Євросоюзу. За її словами, наразі близько 730 тисяч українських дітей навчаються в освітніх системах країн ЄС. «І тут наша відповідальність залишається чіткою: вони повинні мати доступ до якісної освіти сьогодні, водночас, зберігаючи відкритим шлях до реінтеграції в Україні завтра», – сказала Минзату. «Це і підтримка доступу до освіти для українських дітей тут, в країнах ЄС, і розвиток спільних освітніх програм, і просування взаємного визнання кваліфікацій, і участь України в європейських ініціативах та дослідженнях якості освіти», – пояснив міністр освіти і науки України Оксен Лісовий, який відвідав Брюссель для участі у події.

Другий пріоритет – це професійна освіта для дорослих, на реформу якої закладено 650 мільйонів євро. Дійсно, для відбудови України будуть потрібні сильні школи, сучасна професійна освіта, стійкі університети, інноваційні університети. І люди, які

володіють необхідними навичками. Особливо для перепідготовки ветеранів та внутрішньо переміщених українців передбачено 10 мільйонів євро в рамках ініціативи Team Europe, яка буде зосереджена на навичках для відбудови. П'ята частина фінансування надходить із програми Erasmus+. З 2022 року ця програма підтримала 52 тисячі українських учасників навчальної мобільності та допомогла доставити 1,5 мільйона підручників для українських дітей.

Україна та ЄС домовилися провести другий високорівневий діалог ЄС–Україна з питань освіти та навичок у 2027 році. Напередодні прем'єр-міністерка України Юлія Свириденко заявила, що для підтримки зайнятості українців старшого віку уряд запустить національну програму дорослого стажування «Досвід має значення» для людей 50+. В уряді зазначають, що вже зараз потреба економіки у фахівцях є одним із найбільших викликів для України. Особливо це відчувають галузі будівництва та оборонної промисловості, де потреба в кадрах буде лише зростати.

■ ПРАВОСУДДЯ

Запобіжний захід для Єрмака

Суд обирає запобіжний захід для ексочільника ОП Єрмака, прокурори проситимуть тримати підозрюваного під вартою як запобіжний захід.

Перед початком засідання Єрмак відмовився відповідати на запитання журналістів. Вищий антикорупційний суд України (ВАКС) розпочинає розгляд запобіжного заходу для ексочільника Офісу Президента Андрія Єрмака, підозрюваного в легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом. Про це повідомляють із зали суду. І хоча перед початком засідання Єрмак відмовився відповідати на запитання, він зауважив, що очікує на справедливий суд. Відтепер, після рішення суду його прибічники збирають кошти на заставу. 140 млн грн сума чимала.

■ НОВІ ПРАВИЛА

Анастезія медичним канабісом

Порядок використання лікарських засобів в бойових умовах

Наркотичні знеболювальні на фронті без зайвої бюрократії: Кабінет Міністрів вніс відповідні зміни до Порядку придбання, перевезення, зберігання, відпуску, використання та знищення наркотичних засобів.

Фактично, відмовлено від цивільних форм медичної звітності в бойових умовах. Відтепер бойові медики можуть використовувати спрощені військові документи, зокрема «Картку пораненого». Міністерство оборони визначатиме правила забезпечення, зберігання та списання цих ліків у підрозділах, які воюють на передовій чи на окупованих територіях. Таким чином, уряд прибрав норми мирного часу, які на полі бою виконати було нереально.

■ ПІЛЬГОВА ПОЛІТИКА

Статус УБД може бути скасований

Пільговий статус учасника бойових дій може бути скасований через недотримання певних законів. В українському законодавстві передбачено підстави для скасування статусу УБД.

Подібний статус залишається важливою складовою системи підтримки та мотивації військовослужбовців. Однак за певних умов його можуть скасувати, що спричинить втрату передбачених законом пільг та гарантій.

В Україні позбавляють статусу УБД у таких випадках: по-перше, статус скасовується, якщо під час оформлення особа надала недостовірні або неточні відомості, і згодом з'ясувалося, що вона отримала його без достатніх підстав; по-друге, пільги автоматично втрачаються, якщо особа вчинила умисний тяжкий або особливо тяжкий злочин, що підтверджено рішенням суду, яке набрало чинності. І якщо людину позбавили статусу на підставі вироку суду, що набрав чинності, за тяжкий або особливо тяжкий злочин, то відновити його вкрай складно, а в деяких випадках практично неможливо – доки не зміняться відповідні юридичні обставини.

Олімпійський рух не згасає

Успішно завершено 30-ту учнівську олімпіаду з правознавства. З 28 квітня до 2 травня в Луцьку тривав III етап Всеукраїнської учнівської олімпіади з правознавства.

Кілька днів інтенсивної інтелектуальної роботи об'єднали 116 старшокласників з усіх областей України та закордонного округу. Олімпіада відбулася у два тури: теоретичний і практичний. Поза змаганням було дуже важливим завданням — спілкування. Учасники обговорювали підходи, сперечалися та звіяряли логіку рішень. Саме в таких діалогах формується відчуття професії, як простору відповідальності й довіри.

У відеозверненні учасників привітав президент Малої академії наук Станіслав Довгий: «Щиро вітаю вас із відкриттям Всеукраїнської учнівської олімпіади з правознавства — інтелектуального змагання, яке об'єднує учнів, зацікавлених у пізнанні права, держави та суспільства. Особливо символічно, що цього року олімпіада відбувається у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, адже саме цього року відзначаємо 155-річчя від її дня народження. Ми знаємо Лесю Українку як письменницю, мислительку, інтелектуалку, чия творчість і життєва позиція були глибоко пов'язані з ідеями свободи, гідності, справедливості та права людини бути собою».

Організувати III етап Всеукраїнської олімпіади з правознавства Малій академії наук України та Міністерству освіти і науки України допомогли: комунальна установа «Волинська обласна Мала академія наук», Волинський національний університет імені Лесі Українки, Волинський науковий ліцей Волинської обласної ради, Музей сучасного українського мистецтва Корсаків.

Олімпіада з правознавства є не лише перевіркою рівня підготовки, вона є важливим кроком у формуванні активної громадянської позиції молоді. Знання своїх прав, уміння застосовувати норми права на практиці є необхідними складовими демократичного суспільства.

За підсумками олімпіади журі визначило переможців і призерів.

Вчені-юристи підбили підсумки діяльності за 2025 рік

Відбулася чергова сесія загальних зборів Національної академії правових наук України, яка проходила у змішаному форматі — робота дільниць здійснювалася у містах Харків, Київ та Одеса із одночасною участю членів Академії в режимі відеоконференції.

Вчених привітали начальник Харківської обласної військової адміністрації, член-кореспондент НАПрН України Олег Васильович Синегубов, голова Харківської обласної ради Тетяна Петрівна Єгорова-Луценко, та голова Харківської міської ради Ігор Олександрович Терехов. Зокрема, він наголосив на винятковій важливості проведення таких масштабних заходів саме в прифронтовому місті. При цьому він також підкреслив, що правова база є беззаперечним фундаментом для будь-яких процесів відновлення, залучення міжнародних інвестицій та вирішення гострих соціальних питань, спричинених ворожою агресією. За словами Ігоря Терехова, аби впоратися з колосальними збитками, інфраструктурними руйнуваннями та демографічною кризою, місту вкрай необхідна фахова підтримка академічної спільноти, адже саме якісна правова експертиза має стати основою для повернення людей та відродження Харкова.

Засідання зборів продовжилося урочистим врученням найвищої нагороди Академії — Золотої медалі Національної академії правових наук України імені Василя Яковича Тація. У 2026 році її лауреатами стали відомі вчені: Бандурка Олександр Маркович та Гетьман Анатолій Павлович.

Зі звітною доповіддю про основні результати діяльності НАПрН України у 2025 році та пріоритетні завдання на наступний період виступив президент НАПрН України Володимир Журавель. Він наголосив, що 2025 рік став черговим етапом функціонування держави в умовах повномасштабної війни, що зумовило першочергову концентрацію наукового потенціалу Академії на розв'язанні актуальних проблем правового забезпечення режиму воєнного стану, модернізації національного законодавства та його адаптації до права Європейського

Союзу в контексті реалізації євроінтеграційного курсу України.

За результатами роботи загальних зборів НАПрН України ухвалено такі рішення: затверджено Звіт про результати діяльності НАПрН України за 2025 рік (основні показники); схвалено Стратегію розвитку НАПрН України на 2026-2030 роки, яка визначає систему цілей та завдань діяльності Національної академії правових наук України та окреслює стратегічні напрями й ефективні механізми їх досягнення у сфері наукової та науково-технічної діяльності на наступний період; виконання обов'язків головного вченого секретаря Національної академії правових наук України покладено на Гетьмана Євгена Анатолійовича, члена-кореспондента НАПрН України, доктора юридичних наук, професора; до складу Координаційної ради Національної академії правових наук України обрано Карпачову Ніну Іванівну, першу заступницю Голови Союзу юристів України, віцепрезидентку Європейського інституту омбудсмена, кандидату юридичних наук, професорку.

Проведення загальних зборів підтвердило послідовний розвиток Національної академії правових наук України. Прийняті рішення спрямовані на посилення ролі науки у відновленні країни та забезпеченні стало-го демократичного розвитку.

Підготовлено за матеріалами НАПрНУ

Правоборство з агресором

Як право допомагає захищати суверенітет і незалежність України

Саме таким лейтмотивом характеризувався виступ ректора Національної школи суддів України Миколи Оніщука на міжнародній науково-практичній конференції «Правоборство — використання права як зброї у війні».

Микола Оніщук наголосив, що обговорення проблематики конференції означає фактичний старт нового напрямку наукових досліджень, який має бути підсиленим і організаційними рішеннями. Зокрема, очільник НШСУ запропонував створити науковий центр з названої тематики при Інституті держави і права ім. В. М. Корецького НАН України.

Окрема увага була приділена ролі судової системи, адже саме суди сьогодні стали ключовим інструментом захисту держави та громадян, зокрема у справах про воєнні злочини. Після початку повномасштабного вторгнення росії українські судді фактично «з нуля» опанували застосування відповідних норм кримінального законодавства.

«Станом на 24 лютого 2022 року такого досвіду в нас не було. Але завдяки навчальним заходам НШСУ українські судді сьогодні впевнено працюють як із національним, так і з конвенційним законодавством щодо воєнних злочинів, а також з електронними доказами, зумовленими війною — від супутникових знімків до відео й аудіо», — зазначив ректор. За його словами, цей досвід уже викликає інтерес за кордоном. Українські судді виступають на міжнародних конференціях, зокрема в Польщі, ділячись практикою застосування норм воєнного права, з огляду на те, що інші країни також починають усвідомлювати потенційні ризики.

Водночас статистика свідчить про певні виклики. Наразі в судах перебуває 558 проваджень, з яких 186 завершено розглядом (засуджено 253 особи). Кількість кримінальних проваджень проти національної безпеки з початку війни станом на квітень становить 16 657 проваджень (розглянуто — 8 776). До них належать: державна зрада — надійшло 5 090 проваджень (розглянуто — 2 476), колабораційна діяльність — надійшло 7 939 проваджень (розглянуто — 3 937). Загальна кількість справ про воєнні злочини сягає 212 тисяч. Але існують й інші правові інструменти протидії агресії. Зокрема, санкційний механізм, який уже охоплює близько 12 тисяч рішень, з яких 80% пов'язані безпосередньо з війною.

Ще одним ключовим напрямом є міжнародний компенсаційний механізм. Він передбачає створення реєстру збитків і подальше відшкодування шкоди, завданої війною. Особливість цієї системи — її адміністративний характер, що дозволяє уникнути складних судових процедур у різних країнах. «Рішення українських судів щодо відшкодування шкоди фактично стануть основою для отримання компенсацій через міжнародний механізм», — пояснив очільник НШСУ.

Наразі вже відкрито 16 категорій справ щодо відшкодування шкоди, заподіяної агресією фізичним особам, а до кінця року заплановано запуск ще 5. Загалом передбачено 21 категорію. Україна має унікальний досвід. На думку ректора жодна європейська країна до 2022 року не стикалася з необхідністю настільки комплексного застосування правових інструментів у війні. На завершення виступу Микола Оніщук зауважив: «Чим чіткіше ми сформуємо механізми правоборства сьогодні, тим ціннішим буде цей досвід для майбутніх поколінь».

Підготував **Богдан ЛІСОВИЙ**,
за матеріалами НШСУ

Дрон – птах захисту українського неба

МЗС заявило про готовність України захищати небо ЄС власними дронами. Київ пропонує Брюсселю укласти Drone Deal та залучити мільярдні інвестиції. Україна зацікавлена в укладенні Drone Deal з Європейським Союзом та готова долучитися до захисту європейського неба власними дронами й технологіями. Про це заявив міністр закордонних справ України Андрій Сибіга під час візиту до Брюсселя.

За словами глави МЗС, Україна розглядає співпрацю з ЄС у сфері безпілотних технологій як один із ключових напрямів оборонного партнерства. Україна зацікавлена укласти Drone Deal з ЄС. Ми готові також робити внесок у захист неба ЄС нашими дронами та технологіями — наголосив Сибіга. На цьому тлі у ЄС триває формування спільних ініціатив у сфері безпілотників. Зокрема, 5 травня Єврокомісія оголосила про запуск відбору засновників альянсу EU-Ukraine Drone Alliance, який має об'єднати українські та європейські компанії й розробників у сфері дронів технологій. Крім того, у Європейському Союзі обговорюють можливість фінансування закупівлі українських безпілотників у межах нових оборонних програм.

За даними європейських медіа, один із пакетів підтримки може передбачати мільярдні інвестиції у виробництво українських дронів. Як відомо, вже 20 держав працюють з Україною над окремими Drone Deals. Частина таких угод перебуває на етапі підготовки до підписання.

Підготовлено за матеріалами іноземних ЗМІ

Через що адвокати втрачають кошти

Більшість адвокатів втрачають гроші не через клієнтів, а через свій договір. Точніше — через те, як він сформульований. Поговоримо про 5 помилок, які прямо ведуть до роботи «в нуль»:

Тетяна ЛЕЖУХ,

адвокатка, правнича асоціація «Добросуд», викладачка Вищої школи адвокатури НААУ

1. Відсутність чітких правил оплати. Що варто прописати: коли сплачується гонорар (строк/термін); за що саме; що не входить в суму гонорару; формулювання: «оплата здійснюється авансом до початку роботи»; «додаткові дії оплачуються окремо за погодженням сторін».

2. Не прописаний обсяг правничої допомоги та вартість. Це ситуація, коли у справі з'являється додатковий обсяг роботи, який неможливо було передбачити й адвокат просто виконує цю роботу та не виставляє клієнту рахунок; формулювання: «всі дії, не передбачені цим договором, погоджуються окремо і оплачуються додатково».

3. Відсутність строків і етапів. Якщо це доцільно в конкретному кейсі, то варто розділити роботу на етапи: чітко їх прописати та закріпити вартість кожного; формулювання: «виконання послуг здійснюється поетапно»; «кожен етап узгоджується сторонами та оплачується клієнтом окремо».

4. Відсутність алгоритму одностороннього розірвання договору з ініціативи адвоката. Це ситуація, коли клієнт не здійснює оплату послуг, не виходить на зв'язок, але адвокат продовжує працювати в справі, оскільки в договорі відсутній механізм його розірвання. Формулювання: «у разі порушення умов оплати адвокат має право розірвати договір в односторонньому порядку».

5. Відсутність фіксації формату комунікації. Це ситуація, коли в договорі взагалі не прописано, як саме відбувається взаємодія адвоката з клієнтом. У результаті клієнт може писати та телефонувати адвокату в будь-який час; надсилати щодня питання та очікувати негайної відповіді. І все це — без додаткової оплати. Тому варто одразу зафіксувати формат і межі комунікації. І головне: клієнти в більшості випадків не перебільшують. Вони лише діють в рамках того, що підписали. І якщо договір дозволяє невчасно сплачувати за послуги — є висока ймовірність, що так і буде.

Обов'язково перечитайте свій договір. Можливо, ви вже працюєте безкоштовно.

Подання на звільнення судді

Суддю Окружного адмінсуду Києва (ОАСК) Наталію Шевченко, яка фігурувала в «плівках Вовка» та уникала кваліфікаційного оцінювання, подали на звільнення.

Таке рішення ухвалила Перша дисциплінарна палата Вищої ради правосуддя. За подання проголосували чотири члени палати. Проти був лише Віталій Махінчук. Минулого тижня він також не підтримав подання на звільнення іншого судді ОАСК — Ігоря Качура. Дисциплінарну справу проти Шевченко відкрили через її участь у зриві кваліфікаційного оцінювання суддів ОАСК у 2019 році. Тоді десятки суддів двічі не з'явилися на іспити до ВККС, послаючись на хворобу. Наталія Шевченко була серед тих, хто пропустив обидва.

Під час розгляду справи інспекторка повідомила, що в матеріалах НАБУ є дані про розмову між Шевченко та колишню голову ОАСК Павлом Вовком. За її словами, суддя обговорювала, як краще не з'явитися на оцінювання: взяти лікарняний чи послатися на підвищення кваліфікації. Подання на звільнення Наталії Шевченко — це черговий крок до очищення судової системи від спадку ОАСК. На цьому тлі дивно виглядає позиція Віталія Махінчука, який уже не вперше голосує проти звільнення суддів цього суду. Тепер справу має розглянути Вища рада правосуддя у повному складі. Ми стежитимемо за процесом розгляду цієї справи і надалі.

Менше роботи — більше прибутку

Проблема більшості юристів-адвокатів не в тому, що у них мало клієнтів, а в тому, що часто вони просто не помічають, де втрачають гроші. Для наочності пропоную зробити просту вправу. Напишіть список з 5 клієнтів, над справами яких ви зараз найбільше працюєте і дайте відповіді на питання:

1. Який дохід вам принесли ці клієнти?
2. Скільки приблизно часу ви витратили на роботу з ними?
3. Які дії в рамках кожної справи/клієнта ви зробили безкоштовно?

І тепер найважливіше: такий простий аналіз дозволяє нам співвіднести суму отриманого прибутку та обсяг витрачених зусиль та часу. У 90% юристів в цьому переліку будуть: неоплачені консультації; час на те, щоб «швиденько проглянути договір»; відповіді на питання в месенджерах; внесення змін до документів через зміну позиції клієнта без додаткової оплати; зв'язок з клієнтом 24/7.

Насправді питання не в тому, що багато юристів мало заробляють, а в тому, що ми багато працюємо без оплати. Тепер другий крок. Навпроти кожного пункту списку, який ви склали раніше, напишіть: кожна з зазначених опцій має бути безкоштовною чи оплатною? І третій крок. Ключовий. Виберіть 1 рік, яку з завтрашнього дня ви перестаете робити безкоштовно. Це може бути: консультація; внесення незгоджених правок; відповіді тільки в робочий час. Ефект від вправи можна відчути вже за тиждень. І не через те, що у юриста стане більше нових клієнтів, а лише тому, що він перестав працювати безкоштовно. Що саме ви зараз робите безкоштовно, хоча це має бути платно?

Підготувала Тетяна ЛЕЖУХ

Звертайтеся до нотаріуса ще до укладення угоди

Ринок нерухомості сьогодні — це не лише про угоди. Це про ризики, кримінальні провадження і боротьбу за активи. В цій реальності роль нотаріуса значно ширша, ніж просто «оформити», тому консультація з ним важлива для успішного оформлення договору.

Наталія КОЗАЄВА,
приватний нотаріус

Сьогодні мала честь долучитися online в якості спікера до круглого столу Національної асоціації адвокатів України /Ukrainian National Bar Association на тему: «Правопорушення у сфері нерухомості: що загрожує бізнесу та як діяти». Щиро дякую організаторам за запрошення та за якісну професійну дискусію. Сьогодні такі зустрічі — це не просто обмін думками, це формування практики.

У межах заходу виступила з доповіддю щодо кримінально-правових аспектів в діяльності нотаріусів та державних реєстраторів. Говорили про ключові речі: нотаріальну таємницю як охоронювану законом інформацію і основу довіри до інституту нотаріату; порядок надання довідок і чітко визначений, вичерпний перелік випадків, коли інформація може бути розкрита; тимчасовий доступ до документів як процесуальний інструмент, який має застосовуватись виключно за наявності обґрунтування і конкретизації; виїмки та обшуки — як крайні заходи, які на практиці не завжди відповідають принципу пропорційності.

Нагадала що за кожною нотаріальною або реєстраційною дією завжди є «вигода

— набувач» нерухомості або грошей з продажу і починати слідство треба з нього. Окремо зупинилась на практичних проблемах: неконкретні запити, вилучення значних масивів документів, які не мають відношення до провадження, спроби розмежування статусу нотаріуса і державного реєстратора для обходу гарантій нотаріальної таємниці; розмежуванні ситуацій, коли нотаріус є суб'єктом розслідування, і коли він виступає лише носієм інформації, що має доказове значення.

Окремо наголосила на обов'язковості повернення вилучених матеріалів нотаріального архіву у випадках, коли вони не є доказами у кримінальному провадженні. Адже нотаріальний архів є частиною державного архіву, і його цілісність — це не лише питання діяльності нотаріуса, а питання захисту прав громадян. Окремо підкреслила доцільність сучасних підходів, зокрема доступу до електронних реєстрів та копіювання інформації без вилучення техніки — як способу забезпечення інтересів слідства без порушення прав учасників правовідносин.

Найпрактичніший висновок цієї розмови, який варто винести кожному. Звертайтеся до нотаріуса ще до укладення угоди, а не лише в момент її оформлення. Комплексна перевірка об'єкта нерухомості — це не завжди питання «тут і зараз». Іноді вона потребує часу, направлення запитів, аналізу історії об'єкта та отримання архівних довідок, зокрема БТІ. Глибока перевірка, не виключно інформації з відкритих джерел, це не пересторога «про всяк випадок». Це інструмент захисту вашого бізнесу, активів і спокою. В сучасних реаліях краще витратити час на перевірку — ніж роки на вирішення наслідків.

Відбувся фаховий семінар «Єдина практика нотаріуса: оподаткування, оцінка та посвідчення договорів відчуження нерухомості. Податкові перевірки». Представники Мін'юсту, Фонду держмайна, Податкової служби зібралися разом із нотаріальною спільнотою, щоб напрацювати спільні підходи до важливих аспектів щоденної роботи.

Єдність нотаріальної практики

Гарантія правової визначеності для громадян та прозорості ринку нерухомості.

Олена ФЕРЕНС,
заступниця
міністра юстиції

Обговорювали актуальні питання, зокрема: оподаткування доходу від відчуження нерухомості; підходи до визначення оціночної вартості та її відповідність ринковим показникам; вимоги до звітів про оцінку та перевірку даних у Єдиній базі оцінки майна; практику взаємодії нотаріусів та оцінювачів; оподаткування при вчиненні нотаріальних дій; визначення податкового резидентства; особливості податкових перевірок самозайнятих осіб (нотаріусів). «Формування єдиної практики у сфері нотаріального посвідчення договорів відчуження нерухомості сприятиме правовій визначеності та зменшенню ризиків різного трактування норм. Наше завдання — забезпечити чіткі, зрозумілі та однакові підходи до оподаткування та оцінки майна, які будуть застосовуватися на практиці. Це допоможе захистити інтереси як держави, так і кожного окремого власника майна», — підкреслила заступниця Міністра юстиції України Олена Ференс.

За підсумками семінару учасники домовилися про підготовку конкретних пропозицій щодо змін до нормативно-правових актів, які регулюють питання оцінки майна та податкові аспекти нотаріальної діяльності. Захід було організовано Київським міжрегіональним управлінням Міністерства юстиції України спільно з Відділенням Нотаріальної палати України в місті Києві та Київській області.

За підсумками семінару учасники домовилися про підготовку конкретних пропозицій щодо змін до нормативно-правових актів, які регулюють питання оцінки майна та податкові аспекти нотаріальної діяльності. Захід було організовано Київським міжрегіональним управлінням Міністерства юстиції України спільно з Відділенням Нотаріальної палати України в місті Києві та Київській області.

Викрито ще кілька «ухилянтських схем»

Служба безпеки, ДБР та Національна поліція заблокували вісім нових схем ухилення від мобілізації і затримали організаторів обладку у різних регіонах України. За суми до 25 тисяч доларів США ділки пропонували військовозобов'язаним уникнути призову через підроблені документи або допомагали втекти за кордон поза пунктами пропуску.

Так, у Київській та Рівненській областях викрито двох ділків, які безпідставно оформлювали ухилянтів на стаціонарне лікування з подальшим отриманням довідок про наявність тяжких захворювань, зокрема 2 та 3 груп інвалідності. Для реалізації обладку її організатори залучили знайомого посередника та сімох лікарів різного профілю із західного регіону України.

У Бориспільському районі затримано водія комерційного банку, який організував «трансфер» військовозобов'язаних за межі України. Зловмисник під виглядом робочих відряджень підвозив клієнтів до західного кордону та підказував маршрути його перетину лісовими стежками.

На Полтавщині підозру отримала місцева адвокатка, яка використовуючи особисті зв'язки, безпідставно «списувала» ухилянтів з військового обліку за станом здоров'я. Також у регіоні затримано місцевого мешканця, який пропонував військовозобов'язаним працевлаштування на підприємство критичної інфраструктури з подальшим «бронюванням».

У Львівській області викрито керівницю медслужби військової частини, яка підробляла висновки військово-лікарської комісії про непридатність до служби через «тяжкі діагнози». За матеріалами провадження, разом з нею підозру отримали ще дев'ять ухилянтів, які скористалися «послугами» посадовців.

У Запоріжжі викрито контрактника та його спільника, які на службовому авто організували нелегальний «трафік» ухилянтів до південно-західного кордону України поза пунктами пропуску.

У Закарпатській області «на гарячому» затримано двох прикордонників, які за

Незаконне збагачення посадовців ТЦК:

Нацполіція провела відпрацювання по всій країні

Загалом проведено понад 40 слідчих дій у чинних та колишніх посадових осіб з числа керівного складу. Вилучено автівки, мотоцикли, гроші в національній та іноземній валюті. ДСР Нацполіції проводить системні заходи щодо викриття корупційних правопорушень серед посадових осіб ТЦК. Такі відпрацювання спрямовані не лише на викриття окремих фактів корупції, а на системне очищення сфери комплектування та соціальної підтримки від зловживань. Йдеться про відновлення довіри до інституцій, які в умовах війни виконують критично важливу функцію для держави.

Серед задокументованих фактів — незаконне збагачення та випадки недостовірного декларування посадовців майже на 92 млн грн. Один із фігурантів — начальник РТЦК в Одесі — за час перебування на посаді значно покращив свій матеріальний стан та здобув активів на понад 45 млн грн.

Поліцейські документують діяльність як чинних, так і колишніх посадовців ТЦК та СП, які, за даними слідства, могли використовувати службове становище для отримання незаконних доходів. Йдеться про керівників відділів, груп, територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, а також їх службових осіб.

У межах кримінальних проваджень оперативники ДСР Нацполіції та його територіальних підрозділів у областях, ДБР та прокуратурами у сфері оборони провели масштабні відпрацювання по всій Україні — 44 обшуки за місцями проживання фігурантів, у службових приміщеннях та транспортних засобах у 16 регіонах країни.

Вилучили автомобілі Tesla різних моделей, мотоцикли, готівку в національній та

іноземній валюті, різноманітні договори, серед яких договір про отримання безповоротної грошової допомоги в один мільйон гривень. Вилучені документи, можуть бути підставами для легалізації коштів, здобутих незаконним шляхом. Всі ці факти будуть перевірятися в межах кримінальних проваджень.

Окрім того, упродовж кількох днів складено понад 150 протоколів про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією за статтями 172-4 (Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності), 172-6 (Порушення вимог фінансового контролю) та 172-7 (Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів) кодексу України про адміністративні правопорушення.

Досудове розслідування триває. Проводяться подальші заходи зі збору доказової бази для оголошення підозр фігурантам кримінальних проваджень.

Підготувала **Олена КРАВЕЦЬ**,
за матеріалами МВС України

Диспропорція юрисдикцій:

Одна інстанція — різні реальності забезпечення

Натрапила на ось такий цікавий документ, оприлюднений ДСА. Багато років обговорюється питання про кричущий стан оплати праці працівників апарату судів.

Ольга ПРИМА-БЕРЕЗОВСЬКА,
суддя Оболонського районного суду
міста Києва

Але навіть мене це «приємно» здивувало. Ви можете самі оцінити рівень несправедливості, який відбувається у нашій країні. Без логіки. Без пояснень. Без виправдань. Просто, їжте і не вдавайтесь від люті. Отже, з цієї чудової таблички Excel ми розуміємо, що помічники суддів першої інстанції загальних судів отримують у середньому на 10 тисяч грн (увага!) менше, ніж їхні колеги з адміністративної та господарської юрисдикцій. Секретарі судових засідань — на 6–7 тисяч менше, ніж ті ж колеги у спеціалізованих судах. Про ВАКС навіть не говоримо. Там окрема реальність. Вони є самостійні розпорядники коштів, які на прямому виділяє бюджет. І так, вигідніше піти працювати туди керівником структурного підрозділу, ніж суддею в район. Щобільше, бути місцевим суддею в районі часто менш вигідно фінансово, ніж, наприклад, керівником територіального управління ДСА. А працювати рядовим клерком у ТУ ДСА — приємніше, ніж помічником судді. Тільки вдумайтесь! Органи, які мають забезпечувати функціонування судів, оцінюються державою вище, ніж працівники, які щодня: ходять у засідання, готують протоколи, викликають сторони, пишуть проекти рішень і головне, мають повний доступ до всієї інформації у ваших справах!

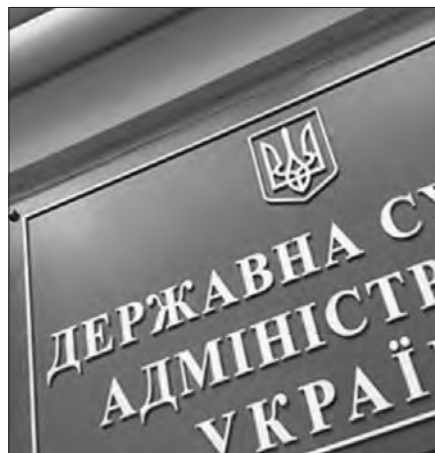
Про розрив зарплат у межах однієї інстанції, але різних юрисдикцій — навіть не починаю. Ви й так усе бачите. А хочете просту різницю між помічником судді у загальному суді та господарському? Легко.

Навантаження відрізняється у 10 разів. Тобто, ті хто працює в 10 разів більше, отримують на 10 тисяч менше. Це абсурд! Сюр! Скажете ви... Ні, це наші реалії, та алогічні підходи держави до оплати праці й забезпечення правосуддя. І саме так у нас виконується стаття 130 Конституції України, яка нагадаю, починається так: «Держава забезпечує фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності суд-

дів». До речі, саме загальні суди щодня розглядають ті справи, які ми так любимо обговорювати у новинах: вбивства, ДТП у стані сп'яніння, захист честі та гідності, поділ майна... тощо. Саме тут — найбільше навантаження. І саме тут — найменша оплата. Висновки робіть самі. На мою думку, такі підходи прямо порушують принцип рівності. Це не про європейські стандарти. І точно не про повагу до професії. Така диспропорція обурює і ганьбить! Це не відповідає поняттю єдиного статусу та тим міжнародним орієнтирам, на які ми любимо опиратися, тільки коли нам це зручно. Колег «на землі» закликаю не мовчати, треба об'єднуватися та захищати свою незалежність. І боротися за гідні умови праці для апарату судів, саме загальних.

Нас найбільше у системі, то чому ж ми мовчимо? Чому маємо миритися із постійним пошуком секретаря через низьку з / п? Чому наші помічники отримують найнижчу винагороду за таку тяжку роботу, ніж колеги зі спеціалізованих судів? Не розумію...

На мою думку, те що відбувається зараз — це відверте знецінення і зневага нашої юрисдикції та й загалом професії. Який сенс від такого знецінення? Які наслідки для держави? Тут можна полемічно вдатися у ліричну риторику... Але не сьогодні.

хабарі пропустили на блок-постах два авто з ухилинтами.

На Харківщині викрито колишнього керівника місцевого реабілітаційного центру для наркозалежних, який пропонував потенційним призовникам втечу до ЄС через кордон з республікою білорусь.

Зловмисникам загрожує до 12 років ув'язнення з конфіскацією майна.

Підготувала Яна ХОЛОД,
за матеріалами МВС України

ТЦК на Закарпатті отримало штраф на 17 тисяч гривень

Прокурори Закарпатської спеціалізованої прокуратури у сфері оборони Західного регіону перевірили обставини перешкоджання законній діяльності представника Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Інцидент стався у квітні 2026 року. Встановлено, що 29-річний посадовець одного з територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки без законних підстав не допустив представника Омбудсмана до проведення перевірки щодо можливого порушення прав громадянина у сфері мобілізації.

Попри пред'явлення службового повідомлення та повідомлення про підставу візиту, доступ до перевірки надано не було. Такі дії фактично унеможливили здійснення парламентського контролю за дотриманням прав і свобод людини. Лише після прибуття працівників поліції, викликаних представником, його було допущено до особи, щодо якої здійснювалася перевірка.

У зв'язку з цим прокурори склали щодо посадовця адміністративний протокол за ч. 2 ст. 172-16 КУпАП України.

Суд визнав його винним та призначив адміністративне стягнення — штраф у розмірі 17 000 гривень у дохід держави. Рішення уже набрало законної сили.

Підготував Максим БОНДАР,
за матеріалами «Правосуддя народу»

Як переписали правила перевірок і що ховається за «м'яким контролем»

23 квітня офіційно оприлюднено Закон України від 08.04.2026 №4840-IX «Про основні засади державного нагляду (контролю)» (далі — Закон №4840). Документ фактично змінює підхід до перевірок: замість каральної моделі запроваджується більш партнерська взаємодія з бізнесом. Зокрема, вводиться аудит, який дає можливість виявити й усунути недоліки без фінансових санкцій, а також передбачено зменшення кількості планових перевірок. Важливо розуміти, що цей закон — не випадкова ініціатива, а частина виконання міжнародних зобов'язань України в межах програми Ukraine Facility.

Олена АФОНІНА,
редактор журналу «Баланс-Бюджет»

Як змінюється сама логіка державного контролю. У статті 1 Закону №4840 дуже чітко переписано саме поняття державного нагляду. Тепер це не просто перевірка і фіксація порушень. Це діяльність, яка одночасно спрямована на виявлення, відстеження і попередження порушень. Тобто, державний нагляд (контроль) — це коли різні державні органи перевіряють бізнес, щоб переконатися, що він працює за правилами. Вони дивляться, чи немає порушень, чи дотримуються ліцензійні умови, і якщо щось не так — вимагають це виправити.

Офіційна ідея Закону №4840 звучить дуже привабливо: перехід від карально-репресивної моделі до сервісної. Тобто замість «зловити і оштрафувати» — «допомогти і попередити». Але якщо подивитись глибше, стає зрозуміло, що це не просто пом'якшення. Це зміна інструментів впливу. Держава не відмовляється від контролю — вона робить його більш системним і менш конфліктним. Відповідно до статті 4 Закону №4840 встановлені чіткі правила для перевірок бізнесу: перевірки проводять за адресою бізнесу або онлайн, і тільки уповноважені органи; не можна перевіряти одне й те саме кілька разів різними органами; все має відбуватися у робочий час (з винятками для «тіньової» праці); перевірки повинні бути прозорими — з відеофіксацією, і бізнес теж може знімати; перевіряючі не можуть виходити за межі своїх повноважень або вимагати зайве; бізнес має право не дублювати документи, які вже є у держави; вилучати документи чи втручатись у роботу — заборонено (крім кримінальних випадків); якщо норми трактуються неоднозначно — рішення має бути на користь бізнесу; зупинити діяльність компанії можна лише через суд.

По суті, це спроба зробити перевірки більш контрольованими, обмеженими і захищеними для бізнесу. Так планові заходи — це заздалегідь заплановані перевірки, які формуються на рік наперед і публікуються у відкритому доступі. Тобто бізнес може наперед знати, коли і хто прийде з перевіркою. Головні правила встановлені статтею 6 Закону №4840: плани затверджують до 1 грудня, і змінювати їх майже не можна. Одна перевірка в рік по одній сфері — більше не можна. Якщо кілька органів мають перевіряти — їх можуть об'єднати в одну комплексну перевірку. Дуже важливо: усе будується на ризиках: високий ризик — перевірка раз на рік; середній — раз на 3 роки; низький — раз на 5 років.

Позапланові перевірки не за графіком — це не за графіком, а коли є конкретна причина. Відповідно до статті 7 Закону №4840 підставами для здійснення позапланових заходів державного нагляду можуть прийти: якщо сам бізнес попросив перевірку, якщо знайшли помилки або недостовірні дані у звітності, щоб перевірити, чи виконали попередні приписи, якщо є проблеми з ліцензією або дані «не сходяться» з реєстрами, якщо не подається звітність, у разі аварій, нещасних випадків, за рішенням суду, через звернення держорганів, місцевої влади або скарги людей (але з доказами). Отже, позапланові перевірки залишаються, але їх максимально обмежили і прив'язали до реальних підстав, щоб не було тиску «без причини».

Будь-яка перевірка — планова чи позапланова — починається з офіційного рішення органу контролю. На його підставі оформлюють направлення, де чітко прописано: кого перевіряють, хто саме прийде, з якої причини і що саме перевірятимуть.

Без цих документів перевірка незаконна — і бізнес має право не допустити інспекторів. Під час перевірки контролери діють тільки в межах визначених питань. Вийти за ці рамки вони не можуть, особливо при позапланових заходах. Відповідно до статті 10 Закону №4840 за результатами складають акт — це ключовий документ. У ньому фіксують: що перевіряли; які порушення (якщо є) виявили; на які норми закону посилаються. При цьому підприємець має право: підписати акт із зауваженнями; подати заперечення протягом кількох днів; оскаржити дії контролерів.

Якщо порушення підтвердилися, далі можливі два сценарії: припис — вимога усунути порушення у визначений строк (без штрафів); санкції — якщо порушення серйозні або не усунути. У критичних випадках (загроза життю, здоров'ю чи довкіллю) діяльність бізнесу можуть тимчасово зупинити — але лише через суд. Окремо контролери можуть відібрати зразки продукції для експертизи. Спочатку витрати покриває держава, але якщо порушення підтвердяться — їх компенсує бізнес.

Права суб'єкта господарювання під час перевірок. Під час будь-якої перевірки бізнес повноцінний учасник процесу зі своїми чіткими правами.

Насамперед суб'єкт господарювання має право знати, що відбувається: інспектори зобов'язані пояснити підстави перевірки, її межі та права самого бізнесу (стаття 20 Закону №4840). Також можна перевірити документи перевіряючих і отримати їх копії — без цього перевірку можна не допускати. Підприємець або його представник має право бути присутнім під час перевірки, залучати юристів чи інших фахівців і контролювати процес. Водночас контролери не можуть виходити за межі питань, які стали підставою для перевірки — особливо при позапланових заходах. Окреме право — захист інформації. Комерційна таємниця та конфіденційні дані не підлягають розголошенню. Після перевірки бізнес отримує акт і може: підписати його із зауваженнями; подати заперечення чи пояснення; оскаржити дії контролерів або їх рішення.

Також суб'єкт господарювання має право: не надавати інформацію поза межами

предмета перевірки; ініціювати аудит своєї діяльності; звертатися за консультаціями до контролюючого органу; переглянути свій ступінь ризику.

Ключове право — не допустити перевірку або вимагати її припинення, якщо: немає законних підстав; відсутні або неправильно оформлені документи; порушено строки чи періодичність; інспектори виходять за межі перевірки; проводиться повторна перевірка з тих самих підстав.

Відповідальність бізнесу: коли штрафи, а коли можна без них. За порушення законодавства бізнес може нести різні види відповідальності — від адміністративної до фінансової (стаття 22 Закону № 4840). Але ключове тут — не сам факт порушення, а поведінка після перевірки. Якщо суб'єкт господарювання вчасно і повністю виконує припис (тобто усуває порушення), у більшості випадків штрафів можна уникнути. Це фактично дає шанс виправити ситуацію без фінансових наслідків. Виняток — серйозні порушення, які вже призвели до шкоди (життю, здоров'ю, довкіллю або безпеці держави). Тут санкції все одно застосують. Натомість проблеми починаються, якщо бізнес: ігнорує припис; не усуває порушення; створює перешкоди перевірці.

Важливий момент — принцип пропорційності: за перше порушення штраф не може бути максимальним, а має бути на мінімальному рівні, передбаченому законом.

Якщо штраф накладено і його не сплачено протягом 15 днів (і він не оскаржується), його стягують уже через суд. У пункті 6 статті 22 Закону №4840 бізнесу надано право не давати пояснення щодо своєї діяльності, і за це відповідальності не буде.

Підтримка суб'єктів господарювання.

Відповідно до статті 23 Закону №4840 органи державного нагляду (контролю) безоплатно надають суб'єктам господарювання консультації щодо застосування законодавства та порядку здійснення контролю. У разі неоднозначного тлумачення норм права вони застосовуються в інтересах суб'єкта господарювання. Консультації бувають загальні та індивідуальні; індивідуальні надаються протягом 30 днів. Суб'єкт господарювання має право посылатися на такі консультації для підтвердження правомірності своїх дій. Якщо він діяв відповідно до консультації або не отримав відповідь на запит, до нього не застосовуються санкції. Органи нагляду також проводять профілактичні заходи з навчання управлінню ризиками та запобіганню порушенням, інформація про які є відкритою та оприлюднюється.

Аудит як центральний механізм нової системи. Ключова норма закону — це запровадження аудиту діяльності бізнесу як окремого інструменту.

Формально все виглядає дуже лояльно. Відповідно до статті 24 Закону №4840 бізнес може сам звернутись із заявою, отримати перевірку свого стану, знайти недоліки і виправити їх без штрафів. Але важливо, як це реалізовано. Аудит стану діяльності — це, по суті, «генеральна репетиція перевірки», але без штрафів і з можливістю все виправити заздалегідь. Бізнес сам ініціює таку перевірку, подаючи звернення, і далі або державний орган, або незалежний аудитор аналізує, що відбувається у компанії: чи все відповідає вимогам закону, де є ризики і що потрібно підкрмити, щоб не «попасти» під санкції під час вже реальної перевірки.

Після звернення бізнесу аудит стартує не одразу, але й не розтягується на роки: максимум три місяці на початок і не більше 45 днів на сам процес. Причому основна оцінка займає до 15 днів, після чого даються рекомендації і перевіряється їх виконання. Це не формальна «відписка», а фактично чек-лист перевірки, який уже використовують інспектори під час звичайних перевірок. Тобто бізнес отримує той самий «внутрішній погляд контролера», тільки без ризику штрафів. Наприклад, невелика компанія відкрила виробництво і не до кінця впевнена, чи правильно оформлені документи з охорони праці. Вона замовляє аудит — і замість штрафу за порушення отримує список конкретних кроків: які журнали вести, які інструкції оновити, які накази видати. Якщо компанія все це встигає виправити у визначений строк, аудит закінчується позитивним висновком.

Сам аудит проходить у два етапи: 1. Аудитори дивляться на діяльність і дають рекомендації, якщо знаходять проблеми. 2. Перевіряють, чи бізнес їх виконав. І вже після цього формують фінальний документ — аудиторський висновок. Він може бути або позитивним, або негативним.

Аудиторський висновок — це не формальний папірець, а доволі конкретний документ. У ньому зазначають, хто проводив аудит, що саме перевіряли, за який період, які порушення знайшли і чи їх усунули. І головне — фінальне рішення: «ок» або «є проблеми». Готується він швидко — буквально за кілька днів після завершення аудиту. Для бізнесу найцікавіше починається після позитивного висновку. Він фактично дає «імунітет» від частих перевірок. Періодичність планових перевірок збільшується у півтора раза, а саму компанію певний час можуть взагалі не включати до плану. Тобто працює проста логіка: довів, що ти ок — тебе менше чіпають.

Є й додаткові «плюшки». Дані про позитивний аудит потрапляють у державну систему, що формує репутацію бізнесу. А от негативні результати туди не вносяться — вони залишаються фактично внутрішньою історією компанії. Окрема історія — безкоштовний аудит. Його можуть отримати новостворені компанії або ті, що постраждали від війни чи надзвичайних ситуацій. Наприклад, бізнес відновив роботу після руйнування — і може звернутися до держави, щоб перевірити себе безкоштовно, замість того щоб одразу ризикувати штрафами.

Водночас система передбачає відповідальність і для аудиторів. Якщо аудитор дав «зелений світло», а потім під час реальної перевірки знаходять порушення, він може

втратити право проводити такі аудити. Тобто це не формальна послуга, а зона реальної відповідальності.

У підсумку аудит стану діяльності — це спроба змінити правила. Не чекати, поки інспектор знайде проблему і випише штраф, а дати бізнесу інструмент знайти і виправити її самому. І якщо ця модель працює так, як задумано, перевірки справді можуть стати рідкісною подією, а не постійним стресом.

Чому аудит — це не тільки можливість, а й новий обов'язок. На перший погляд, аудит виглядає добровільним. Але якщо дивитись системно, він стає фактично новим стандартом поведінки. Тому що держава створює мотивацію: хочеш менше перевірок — покажи, що у тебе все чисто. Також, передбачений Законом безкоштовний аудит для окремих категорій бізнесу, зокрема новостворених компаній або тих, що постраждали від війни — прямо стимулює проходження цієї процедури.

Головне правило: після аудиту жодних штрафів. Навіть якщо під час перевірки знайшли порушення, бізнес отримує не санкції, а рекомендації, які потрібно виконати. Це принципово інша логіка — спочатку дати шанс виправитися, а не одразу карати. Якщо компанія проходить аудит «у плюс», тобто отримує позитивний аудиторський висновок, вона фактично виграє час і спокій. Перевірки для неї стають рідшими — інтервал між ними збільшується у півтора рази. Більше того, на певний період таку компанію взагалі можуть не включати до плану перевірок. У практиці це виглядає просто: бізнес довів, що працює без порушень — держава його менше турбує.

Ще один важливий момент — репутаційний. Інформація про успішно пройдений аудит потрапляє в державну систему. Це означає, що інші контролюючі органи також бачать: компанія перевірена і працює «чисто». А от негативний результат — якщо бізнес не встиг або не зміг усунути всі недоліки — нікуди не публікується. Він залишається фактично внутрішнім документом і не створює додаткових проблем.

Але разом із «бонусами» для бізнесу з'являється і жорстка відповідальність для тих, хто проводить аудит. Якщо орган контролю або аудитор зробили роботу формально або неякісно, вони відповідають за це перед компанією. Тобто аудит — це не просто консультація, а послуга з реальними наслідками.

У підсумку виходить досить збалансована конструкція. Бізнес отримує можливість перевірити себе без штрафів і навіть виграти від цього у вигляді меншої кількості перевірок. Держава — інструмент профілактики порушень. А аудитори — новий рівень відповідальності, де помилки або формальний підхід можуть коштувати права працювати. Цифровізація контролю — і чому тут є нюанси. Вся система будується навколо електронної взаємодії. Дані про аудит, висновки, результати перевірок вносяться в інтегровану систему. У статті 5 Закону №4840 зазначено, що це буде єдина онлайн-система, де зберігатиметься вся інформація про перевірки бізнесу.

У ній можна буде побачити: хто і кого перевіряє, які є ризики у бізнесу, коли заплановані перевірки, результати перевірок, штрафи та приписи, чи були оскарження і чим вони закінчились. Доступ до більшості даних — відкритий, але чутлива інформація захищається.

Як це все змінює роль бухгалтера. У цій системі бухгалтер уже не просто веде облік. Він стає ключовою точкою, через яку проходить оцінка ризиків бізнесу. Тому що будь-який аудит — це не тільки про документи. Це про логіку операцій, обґрунтованість рішень і відповідність діяльності законодавству. І саме бухгалтер першим бачить, де є слабкі місця.

Закон уже діє, але ще не працює: що реально зміниться і коли. Сам закон уже формально запущено. Його опублікували 23 квітня 2026 року, а отже чинності він набрав уже з наступного дня — 24 квітня. Новий документ замінює Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 №877-V (далі — Закон № 877) — що втратить чинність з дня введення в дію Закону № 4840. Але це той випадок, коли «чинний» ще не означає «працює на повну».

Ще один важливий момент — роль уряду. На період воєнного стану і ще пів року після його завершення Кабмін може гнучко керувати перевіряючими: повністю їх зупинити або частково обмежувати, а також встановлювати додаткові правила для позапланових заходів. Але є червоні лінії — це не стосується сфер, пов'язаних із безпекою держави чи міжнародними зобов'язаннями України. Там контроль залишиться.

Фактично це означає, що навіть після ухвалення закону режим перевірок ще певний час буде «ручним» — залежно від ситуації в країні.

Висновки. Зміщення акценту з санкцій на превенцію. Контрольні органи переходять від моделі «штрафувати після порушення» до моделі раннього виявлення ризиків і попереджувального аудиту. Посилення аналітичного підходу до перевірок. Основа для реагування стають ризик-індикатори та цифровий аналіз операцій, а не формальні порушення чи окремі факти. Більша прозорість фінансових операцій. Підвищуються вимоги до обґрунтування платежів та документального підтвердження господарських операцій, що зменшує простір для «сірих» схем. Зростання ролі комплаєнсу у бізнесі. Компаніям доведеться системно вибудовувати внутрішній контроль і перевірку операцій ще до взаємодії з контролюючими органами.

Цифрова система контролю — відкладений етап реформи. Повна цифровізація нагляду запрацює лише після запуску спеціальної інформаційної системи, тобто також не раніше завершення воєнного стану.

Краще запобігти вчиненню теракту, ніж потім реагувати на його здійснення

Про концепцію громадянської безпеки

18 квітня в Києві сталася трагічна подія, яка актуалізувала проблему доступності вогнепальної зброї для цивільного населення і запобігання так званому «збройним» злочинам, зокрема терористичним актам. Злочинець серед білого дня розстріляв 7 мирних громадян, та поранив 14 осіб. При визволенні взятих ним заручників він був знешкоджений спецпідрозділом Національної поліції України. Чи можна було запобігти цьому теракту і зберегти життя і здоров'я людей? Сучасні науки кримінологія і соціопатологія дають достатньо підстав вважати, що це було можливим!

У цьому інциденті проявилися усі проблеми громадянської безпеки в Україні. Громадянська безпека — це стан захищеності громадян, зокрема від злочинних посягань на їхнє життя, здоров'я, добробут, спокій тощо. Особливо небезпечними посяганнями є воєнна агресія, терористичні акти і так звані «збройні» злочини, тобто злочинні посягання на громадян з використанням зброї.

Олександр КОСТЕНКО,

д.ю.н., професор, академік НАПрН України

Як цей стан громадянської безпеки має забезпечуватися?

Згідно з положеннями соціально-натуралістичної кримінології, стан захищеності громадян створюється внаслідок:

- 1) запобігання злочинним посяганням на громадян;
- 2) адекватного реагування на вже вчинювані злочинні посягання, яким не вдалося запобігти.

Згідно з гуманістичною ідеєю італійського кримінолога Ч. Бекарія, концепцію забезпечення безпеки громадян можна сформулювати так: «Злочинним посяганням на громадян краще запобігати, ніж потім реагувати на їх вчинення!». Уявляється, що з саме цієї концепції слід виходити при розробці практики забезпечення громадянської безпеки, зокрема в захисті громадян від воєнної агресії, терористичних актів і «збройних» злочинів.

Навколо проблеми запобігання «збройним» злочинам не лише в Україні, а й в усьому світі здавна ведеться гостра дискусія. В різних країнах і в різні часи ця проблема вирішувалась по-різному, залежно від тих чи інших уявлень, що панують в суспільстві, про механізм «збройних» злочинів і про протидію їм.

В Україні зростає рівень так званої «збройної» злочинності, тобто злочинів, що вчиняються з використанням зброї, зокрема вогнепальної.

Цей емпіричний факт надзвичайно тризвоний! Проте для адекватної реакції суспільства на нього він має бути правильно інтерпретований, зокрема в аспекті поняття причин і умов, що породжують феномен «збройної» злочинності. Бо це має значення для здійснення ефективної політики щодо протидії злочинам, що вчиняються з застосуванням зброї і для здійснення захисту людей від таких злочинів. Для цієї інтерпретації потрібно використати правильну концепцію. Відомо, що інтерпретація фактів залежить від теорії, яку ми використовуємо для цієї інтерпретації.

Отже, що стало першопричиною такого зростання «збройної» злочинності — доступність зброї чи щось інше — якийсь фактор «Х»? Згідно з соціально-натуралістичною доктриною кримінології доступність зброї — це умова, яка сприяє прояву кримінальної поведінки у формі «збройної» злочинності, але не причина! А що ж стало причиною?

Згідно з доктриною соціально-натуралістичної кримінології, першопричиною будь-якого злочину, у тому числі і «збройного», є соціопатія, тобто ураження людей комплексом сваволі і ілюзій, проявом якого і є будь-яка злочинність, зокрема і «збройна» за формою прояву.

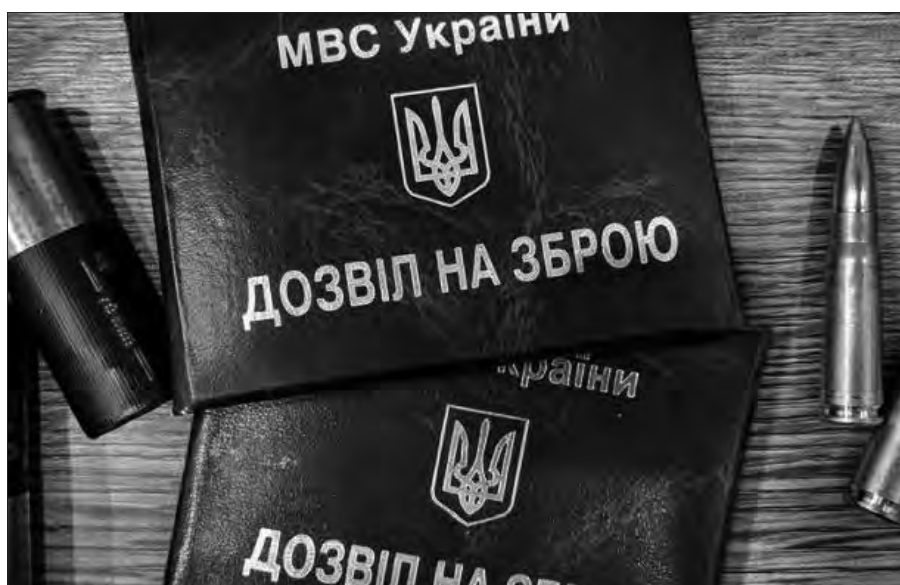
Слід зазначити, що соціопатія — це стан неузгодженості волі і свідомості людини з законами соціальної природи, які відобра-

жаються в нормах права і моралі. На відміну від психопатії, яка є патологією біологічних властивостей людини, соціопатія є патологією соціальних властивостей людини. Соціопатія є наслідком дефектів соціалізації цієї людини в суспільстві. Простіше кажучи, будь-який злочин, як порушення законів соціальної природи, відображених в нормах права і моралі, є проявом соціопатії, а не психопатії.

Судячи з висловлювань в соціальній мережі, згаданий вище київський терорист мав типові симптоми, за якими можна діагностувати в нього соціопатію. Саме вона стала причиною того «збройного» злочину, який він вчинив, використовуючи отриманий ним дозвіл на володіння вогнепальною зброєю. Якби цей злочинець не мав доступу до зброї, він, будучи уражений соціопатичним комплексом сваволі та ілюзій, вчинив би інший — беззбройний злочин, з використанням знарядь, альтернативних зброї.

Цю криміногенну соціопатію можна і треба виявляти для запобігання (здійснення профілактичних заходів) щодо злочинних проявів, якими ж компетентні служби моніторили контент соціальних мереж з допомогою інструментів «штучного інтелекту», пристосованих для виявлення симптомів криміногенної соціопатії. Це мало б вигляд своєрідного «невода», пристосованого для вилловлювання публічних проявів соціопатії в «морі» інформації соціальних мереж.

Як свідчать факти, соціопатія тих, хто користується соціальними мережами, завжди залишає свій «слід», за яким можна діагностувати стан соціопатії в цих осіб. Експертна оцінка цих проявів соціопатії могла б бути підставою для здійснення профілактичних заходів, спрямованих на недопущення злочинних (зокрема терористичних) проявів соціопатії. Це ж скільки людей завдяки застосуванню таких заходів можна було б захистити від терористичних посягань на їх життя і здоров'я! Наприклад, взяти хоча б відомий факт вчинення терористичних актів Андерсом Брейвіком 22 липня 2011 року в Норвегії, який позбавив життя 77 молодих людей і 319 порав-

нив. Норвезький стрілець залишив своєю поведінкою в публічному просторі «сліди», по яких, використовуючи належні методи і інструменти можна було б діагностувати в нього ознаки соціопатії, яка мала проявитися у вчиненні терактів. Але відповідні спецслужби Норвегії не виявили цієї криміногенної соціопатії і тому була втрачена можливість запобігти посяганням на життя і здоров'я мирних громадян. Очевидно, це зокрема тому, що зазначені спецслужби не володіли методами і інструментами діагностики соціопатії за «слідами», які Брейвік залишив в публічному просторі своєю поведінкою.

Згаданий вище київський терорист теж залишив свій соціопатичний «слід», викладаючи свої дописи в соціальній мережі. По цьому «сліду» можна було за допомогою відповідної методики і інструментів діагностувати в нього соціопатію, і на підставі цього діагнозу здійснити щодо нього профілактичні заходи.

Сучасні наукові досягнення, зокрема в соціопатології і кримінології, можуть надати ефективну методику і інструменти для здійснення такої діагностики ознак соціопатії і діяльності по запобіганню терактам, та іншим посяганням на життя і здоров'я громадян. Це є цілком можливим і нагальним сьогодні в інтересах громадянської безпеки. І може бути реалізовано не лише в Україні, а й в інших країнах.

Уявляється, що цей підхід може бути застосований також для запобіганню не лише терактам і іншим «збройним» злочинам, а й війсьній агресії, яка теж є проявом соціопатії агресора. Наприклад, якщо піддавати контент-аналізу публічні виступи сучасних державних діячів, що визначають політику

чи інших держав. Зокрема, за виступами Адольфа Гітлера можна було діагностувати соціопатію у формі нацизму, яка проявилась воєнною агресією керованої Гітлером Німеччини. При правильній діагностиці і належному реагуванні міжнародного співтовариства на публічні прояви соціопатії Гітлера, можливо вдалося б запобігти воєнній агресії Німеччини, і таким чином запобігти Другій світовій війні.

Соціопатія — перший прояв агресії

І щодо проявів воєнної агресії, так само як і кримінальної агресії, варто підкреслити, що причиною її соціопатія, а наявність відповідної озброєності воєнного агресора є лише умовою, що сприяє проявам цієї агресії. Тому міжнародне співтовариство заради миру і безпеки має протидіяти соціопатизації держав, тоді зникне причина для вчинення актів збройної агресії, так само як і терористичних актів. І тоді зникне також сама потреба в гонці озброєнь!

Останнім часом в Україні через соціальну кризу посилилася соціопатизація людей, тобто ураження їх криміногенним комплексом сваволі та ілюзій. Це приводить до підвищення рівня злочинності, зокрема і «збройної». За цих умов, якщо не буде у злочинців можливості вчиняти «збройні» злочини, то вони будуть вчиняти вбивства беззбройні: з використанням інших засобів — наприклад: отрути, підпалів, автомобілів, літаків (відомий теракт 11 вересня 2001 року в США, наприклад), смертоносних бойових прийомів руками, саморобних вибухових пристроїв, «зачок», кухонних ножів, «удавок» та інших знарядь і злочинних технологій. З цього факту і впливає роль

зброї та альтернативних їй знарядь в механізмі кримінальної поведінки згідно з соціально-натуралістичною кримінологією. Якщо зловмисник не має можливості використати зброю, то він буде шукати їй альтернативу для здійснення злочинного умислу.

Виходячи з цього і треба розробляти концепцію причин і умов в механізмі кримінальної поведінки, а на висновках про справжні причини і умови формувати антикримінальну політику, зокрема і законодавство.

Отже, корінь проблеми не в доступності чи недоступності зброї. Це лише умова, яка має те значення, що полегшує і визначає який злочин соціопат вчинить — збройний чи беззбройний?

Звісно, збройні злочини є більш небезпечними і це треба враховувати в антикримінальній політиці. Але будь-які маніпуляції законодавця щодо зброї — дозвіл чи заборона — не вирішують радикально проблему запобіганню, наприклад, вбивствам — збройним чи беззбройним.

Вільне володіння цивільною зброєю, зокрема і короткоствольною, може мати дві форми прояву: 1) во-благо, якщо вона в руках людини з високим рівнем правової і моральної культури, і 2) во-зло, якщо вона в руках соціопата. Звідси і треба виходити в політиці щодо цивільного обігу зброї.

Слід також мати на увазі, що для реалізації права на легальне використання зброї значення має не лише право на фактичне володіння нею, а й законодавче визначення права на її застосування у випадку необхідної оборони. Тому ч. 4 ст. 36 Кримінального кодексу України доцільно було б викласти в такій редакції: «4. Особа не підлягає кримінальній відповідальності, якщо вона добросовісно помилялася в оцінці відповідності заподіяної нею шкоди небезпечності посягання чи обстановці захисту».

Завжди в ситуації необхідної оборони, яка є екстремальною, є ризик допущення такої помилки особою яка захищає себе чи інших людей від нападу. Цей ризик добросовісної помилки має покладатися на нападника, а не на того, хто перебуває в стані необхідної оборони. Нападаючи, злочинець має усвідомлювати, що жертва може добросовісно помилитися і заподіти йому шкоду, яка перевищує межі необхідності. А той, хто захищається має усвідомлювати, що його добросовісна помилка при захисті не буде визнана злочинною.

Ризик постраждати від добросовісної помилки того, хто обороняється, має нести нападник, який своїм нападом створює ту

небезпечну ситуацію, що й зумовлює добросовісну помилку потерпілого при здійсненні ним необхідної оборони. Іншими словами, вина за добросовісну помилку при необхідній обороні має покладатися на нападника, а не на того, хто обороняється.

Це підвищить активність громадян, та й самої поліції, в здійсненні необхідної оборони від злочинних нападів і їх припинення, не боячись того, що громадяни чи поліцейські через добросовісну помилку ризикують бути притягнуті до кримінальної відповідальності за перевищення меж необхідної оборони, які в створеній нападником небезпечній ситуації правильно визначити не завжди вдається, а часто просто неможливо.

До речі, в історії України вже були часи, коли українські козаки вільно володіли зброєю, і це не обумовлювало підвищення рівня «збройної» злочинності. Тому, що козаки мали високу моральну і правову культуру, зокрема керувалися біблійною заповіддю «Не вбий!». Правова і моральна культура козаків, заснована на законах природного права і природної моралі, давала їм критерій для розрізнення позбавлення життя противника в бою і злочинного вбивства іншої людини, наприклад, такого ж козака як і він сам.

Вбити противника в бою, захищаючи свою батьківщину — це природне право і природна мораль, а вбивати мирних співвітчизників — це протиприродно, і тому злочинно. Тобто, українські козаки мали культуру, згідно з якою зброю не можна використовувати для вчинення злочинів.

Отже, для протидії будь-якій злочинності — збройній і беззбройній — радикальним засобом є усунення першопричини — соціопатії, шляхом виховання правової і моральної культури громадян.

Очевидно, слід прогнозувати: 1) якщо в суспільстві немає належного рівня моральної і правової культури громадян, то надання їм дозволу на володіння зброєю може зумовити використання такими громадянами зброї для вчинення «збройних» злочинів, а 2) ненадання такого дозволу буде умовою для злочинних проявів вже в беззбройній формі, з використанням засобів і злочинних технологій, альтернативних зброї.

Такою є драматична дилема, яку має вирішувати законодавець в суспільстві з неналежним рівнем правової і моральної культури громадян.

Якщо ж в суспільстві рівень правової і моральної культури громадян є високим, то проблема вибору надавати чи не надавати громадянам дозвіл на володіння зброєю втрачає значення: і з зброєю, і без зброї громадяни не вчинятимуть злочини і житимуть в безпеці. Очевидно, що і надання дозволу громадянам на зброю, і ненадання такого дозволу в законодавстві — обидва підходи не вирішують проблему забезпечення безпеки громадян.

Найкращим засобом забезпечення безпеки є не наявність чи відсутність в громадян зброї, а високий рівень правової і моральної культури в суспільстві, яка створює імунітет проти ураження людей соціопатією.

Про що свідчить теракт 18 квітня в Києві? В ньому відображається той факт, що рівень громадянської безпеки в Україні дуже низький. Чому? Бо в країні реалізується та концепція громадянської безпеки, основою якої є пріоритет реагування на злочинні прояви, а не пріоритет запобігання їм з допомогою новітніх методик і інструментів, що пропонуються сучасною кримінологією і соціопатологією.

Очевидно, треба вдосконалювати концепцію громадянської безпеки, виходячи з принципу: «Посяганням на безпеку громадян краще запобігати, ніж потім реагувати на їх вчинення!». На цьому має засновуватися сучасна концепція громадянської безпеки в Україні.

Про види заперечень в оспорюванні договору позики

Постанова ОП КЦС ВС від 06.04.2026 у справі № 368/1257/21

Поряд із вимогою в правовідношенні існує й заперечення. Заперечення — це своєрідна субправомочність особи, яка бере участь у відповідному правовідношенні, заявити про те, що така особа з певної причини не є зобов'язана перед суб'єктом вимоги.

Щонайменше можна вести мову про кілька видів заперечення: заперечення *ipso iure* та ексцепцію. Заперечення *ipso iure* стосується необґрунтованості вимоги іншої особи (наприклад, заперечення про нікчемність правочину), і таке заперечення може застосуватися навіть без посилання сторони. Ексцепція ж стосується обґрунтованої вимоги іншої особи (зокрема, заперечення про позовну давність). В такому разі потрібна відповідна заява. Так, ст. 051 ЦК України хоча й має назву про оспорювання договору позики, проте про жодне оспорювання в традиційному його розумінні як оспорюваного правочину не йдеться. Заперечення позичальника, що грошові кошти насправді не були одержані ним від позикодавця відбувається в порядку ексцепції.

Заперечення про те, що грошові кошти насправді не були одержані ним від позикодавця не піддається позовній давності, як і більшість інших заперечень. Це означає, що коли б позикодавець не подав позов до позичальника, останній завжди може заперечити про відсутність боргу. Тягар доведення того, що грошові кошти насправді не були одержані позичальником від позикодавця лежить на позичальнику, який за допомогою ексцепції заперечує проти позову.

Експертиза про ймовірність виконання підпису на власноручній розписці про отримання позики позичальником не свідчить про те, що кошти насправді не були одержані позичальником від позикодавця, за наявності саме власноручної розписки, не спростовує отримання коштів позичальником. Така експертиза відповідає лише на питання автентичності підпису, а не про факт передачі грошей. Спірність підпису («ймовірно не відповідає») сама по собі не доводить відсутності позики, не веде до визнання не передавання коштів. Тягар доказування подробиць підпису лежить на позичальникові (відповідачеві). Висновок експерта про ймовірність виконання підпису на власноручній розписці про отримання позики позичальником не підтверджує те, що кошти насправді не були отримані позичальником від позикодавця, як і не спростовує його.

Коли боргова розписка складена власноручно позичальником, оспорюючи факт укладення договору позики (одержання грошових коштів у борг), спростуванню підлягає не лише належність підпису на розписці позичальнику, але й факт її виконання відповідачем. При цьому за наявності оригіналу розписки у позикодавця (позивача) простого заперечення позичальником (відповідачем) недостатньо (заперечення факту), якщо останній заперечує справжність підпису та факт отримання грошей, це заперечення потребує доведення цих обставин і тягар їх доведення лежить на відповідачеві (позичальникові).

Безвідповідальність чиновників коштувала державі 12 млн грн

Україну відвідав Президент Європейського суду з прав людини Маттіас Гююмар, 15-16 квітня 2026 року. У виступі вказано, що мета візиту — продовження прямого діалогу, який є необхідним для посилення зв'язків між ЄСПЛ та Верховним Судом. Діалог є ключовим для ефективного функціонування системи захисту прав людини.

Візит було присвячено одному з рішень, яке оприлюднене 02 квітня 2026 року у справі Український та інші проти України (заява 48751/19 та інші). ЄСПЛ сукупно вирішив присудити заявникам астрономічні 237 000 євро або 12 000 000 грн. У справі мова йде не тільки про нелюдські умови утримання в'язнів у колонії №26 міста Жовті Води — відсутність води, електроенергії, наднизька температура.

Після початку комунікації керівництво колонії, очевидно не без відома керманців Міністерства юстиції України, вирішили «врегулювати» подані до Страсбурга заяви. Під примусом адміністрації частину в'язнів примусили відмовитися від поданих скарг. Європейський суд з прав людини у рішенні детально описав що такі відмови ймовірно пов'язані із тиском та існуванням особливих обставин, які стосуються поваги до прав людини, і вимагають продовження розгляду заяв. Події 2018-2020 років, а тому вітання «найкращим» міністрам юстиції Павлу Петренко та Денису Малюську.

Саме з метою подивитися на державних діячів, які замість врегулювання свавільних порушень прав людини, тиснуть на в'язнів з метою відкликання заяв з ЄСПЛ, завітав Маттіас Гююмар до Києва. Чи будуть притягнуті винні до відповідальності — чіткими діями заподіяно шкоду Державному бюджету у 12 млн грн та які намагалися приховати нелюдські умови утримання людей? Питання не зайве.

Психологічна стійкість суддів

Психологічна стійкість і етична витримка суддів — не менш важливі, ніж їхні професійні знання.

Микола ОНИЩУК,
ректор НШСУ, заслужений
юрист України, д.ю.н.

Провів зустріч із представниками Інституту капеланства Марша (США), під час якої обговорили впровадження підходів до психологічної та етичної підтримки в судовій системі України. Сьогодні, в умовах воєнного навантаження, судді та працівники судів працюють у складних обставинах. Тому йдеться не лише про освіту, а й про психологічну стійкість, подолання наслідків стресу і травми, етичну підтримку та збереження внутрішнього балансу.

За результатами зустрічі підписано Меморандум про співпрацю, який відкриває можливості для спільних навчальних про-

грам і тренінгів, обміну міжнародним досвідом, розвитку програм підтримки (зокрема щодо ПТСР і моральної травми) та залучення міжнародних експертів.

Окремо обговорили перспективу створення системи капеланської підтримки в судовій владі — як інструменту довіри, конфіденційної допомоги та зміцнення професійного добробуту.

Переконаний, що сильна судова система — це не лише про знання і процедури, а й про людей, їхню стійкість і здатність залишатися справедливими навіть у найскладніші часи.

Вогнепальна зброя та збройна агресія

Незаконне поводження особи з вогнепальною зброєю на території, де не ведуться активні бойові дії, не відповідає обставині відсічі та стримування збройної агресії та не охоплюється виправданим ризиком, передбаченим ст. 43-1 КК України.

У цьому кримінальному провадженні орган досудового розслідування обвинувачував особу в незаконному зберіганні з жовтня 2022 року за місцем її проживання на території Тернопільської області чотирьох одиниць вогнепальної зброї без передбаченого законом дозволу, до її вилучення працівниками поліції під час обшуку в березні 2023 року.

Місцевий суд виправдав особу за ч. 1 ст. 263 КК України через відсутність у її діянні складу кримінального правопорушення. Апеляційний суд скасував цей вирок, визнавав особу винуватою і засудив за ч. 1 ст. 263 КК України. У касаційній скарзі захисник зазначив, що дії підзахисного повністю охоплюються положеннями ст. 43-1 КК України, яка є різновидом крайньої необхідності, а тому не є кримінально каранним діянням.

Залишаючи без зміни вирок суду апеляційної інстанції, ВС вказав, що відповідно до вимог ст. 43-1 КК України передбачене законом діяння не визнається кримінальним правопорушенням лише за умови, коли дії особи були безпосередньо спрямовані на відсіч та стримування збройної агресії

з метою усунення конкретної загрози. Водночас, на території Тернопільської області, із часу введення воєнного стану не велися активні бойові дії, які б викликали необхідність у застосуванні зброї, навіть за умови підтвердження версії сторони захисту, що передача такої зброї у березні 2023 року підрозділам ЗСУ була необхідна для підтримання обороноздатності держави та стримування збройної агресії рф.

За таких обставин, не заперечуючи виключної суспільної корисності діяльності обвинуваченого щодо виконання робіт з налаштування зброї та його професійної допомоги військовим підрозділам, апеляційний суд дійшов висновку про те, що придбання та зберігання нарізної вогнепальної зброї в цій ситуації не відповідало обставині відсічі та стримування агресії і не охоплювалося виправданим ризиком, у зв'язку із чим, відсутні підстави стверджувати, що дії останнього підпадають під положення ст. 43-1 КК України.

Підготувала Олена ВЕРЕМІЄВА,
за матеріалами ВС

Актуальна судова практика

Верховний Суд підготував щомісячний огляд актуальної судової практики Касаційного цивільного суду за березень 2026 року.

В огляді відображено найважливіші правові висновки, які згруповані за різними категоріями справ, зокрема, такими:

У спорах, що виникають із питань захисту права власності, констатовано, що ч. 2 ст. 756 ЦК України не передбачає можливості звернення до суду з позовом про визнання права власності на майно окремо від вимоги про розірвання договору довільного утримання. Визнання права власності після розірвання договору порушує принцип обов'язковості судового рішення.

У спорах, що виникають із правовичних, зокрема договорів, зауважено, що: зобов'язання іпотекодержателя відшкодувати іпотекодавцю перевищення 90 % вартості предмета іпотеки над розміром забезпечених вимог, виникає в момент набуття права власності на майно. Вартість майна визначається на підставі оцінки суб'єктом оціночної діяльності з обов'язковим особистим оглядом об'єкта, а сума відшкодування розраховується у гривневому еквіваленті за офіційним курсом НБУ на дату такої реєстрації. Майнові інтереси іпотекодавця у разі прострочення виконання зобов'язання можуть бути захищені шляхом застосування ч. 2 ст. 625 ЦК України; замовник має право відмовитися від договору підряду та вимагати повернення авансу, якщо підрядник не виконав роботи в погоджені строки без поважних причин.

У спорах, що виникають із трудових правовідносин, зазначено, що при оскарженні звільнення за систематичне невиконання трудових обов'язків (п. 3 ч. 1 ст. 40 КЗпП України) суд зобов'язаний перевірити законність усіх попередніх дисциплінарних стягнень, що стали підставою для кваліфікації «систематичності», незалежно від того, чи оскаржувалися вони окремо. Перебування працівника на лікуванні (зокрема амбулаторному) після звільнення є поважною причиною для поновлення місячного строку звернення до суду.

У спорах, що виникають із сімейних правовідносин, звернено увагу на те, що: наявність затвердженої судом мирової угоди про утримання дитини не є абсолютною перешкодою для звернення з позовом про стягнення аліментів у разі зміни матеріального стану, сімейних обставин чи інших істотних

умов, що відповідає найкращим інтересам дитини; суд не може примушувати особу до збереження шлюбу проти її волі, а надання оцінки почуттям та емоційному стану одного з подружжя при розгляді справи про розірвання шлюбу не належить до повноважень суду.

У спорах, що виникають зі спадкових правовідносин, констатовано, що близькими родичами, які не можуть бути свідками при посвідченні заповіту, є батьки, діти, брати та сестри відповідно до ст. 68 ЦК України. Рідні дядько чи тітка спадкоємця не є близькими родичами в розумінні п. 3 ч. 4 ст. 1253 ЦК України.

Позов про встановлення земельного сервітуту може бути забезпечений шляхом накладення арешту на земельну ділянку, щодо якої заявляються такі вимоги. За наявності обгрунтованого припущення про можливість відчуження майна під час розгляду справи такий захід забезпечення є співмірним і адекватним, оскільки він спрямований на недопущення недобросовісної поведінки відповідача та забезпечення ефективного захисту прав позивача.

Правонаступництво юридичної особи настає лише при її припиненні шляхом реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення). Скасування учасником рішення про припинення юридичної особи шляхом приєднання не тягне правових наслідків для вже здійсненої заміни боржника у виконавчому провадженні.

У спорах щодо розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи ДВС зауважено, що заборгованість за аліментами, присудженими у частці від заробітку (доходу), для платника, з яким призупинено дію трудового договору відповідно до ст. 13 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» та який на час виникнення заборгованості фактичного доходу не отримував, визначається виходячи із середньої заробітної плати працівника для даної місцевості (ст. 195 СК України). У такому разі платник аліментів вважається таким, що не працював, оскільки призупинення договору звільняє роботодавця від обов'язку виплачувати заробітну плату.

Належний відповідач у справах про відшкодування

У справах про відшкодування шкоди, завданої органами державної влади, належним відповідачем є держава в особі органу, діями якого завдано шкоду. Державна казначейська служба України не є належним відповідачем, оскільки не виступає суб'єктом порушення прав позивача.

Сергій ТКАЧЕНКО,
адвокат

У цивільному судочинстві держава бере участь у справі як сторона через відповідний її орган, наділений повноваженнями саме у спірних правовідносинах, зокрема і представляти державу в суді. У справах про відшкодування шкоди державою вона бере участь як відповідач через той орган, діями якого завдано шкоду. Хоча наявність такого органу для того, щоб заявити відповідний позов до держави, не є обов'язковою. Участь у вказаних справах Державної казначейської служби України чи її територіальних органів не є необхідною.

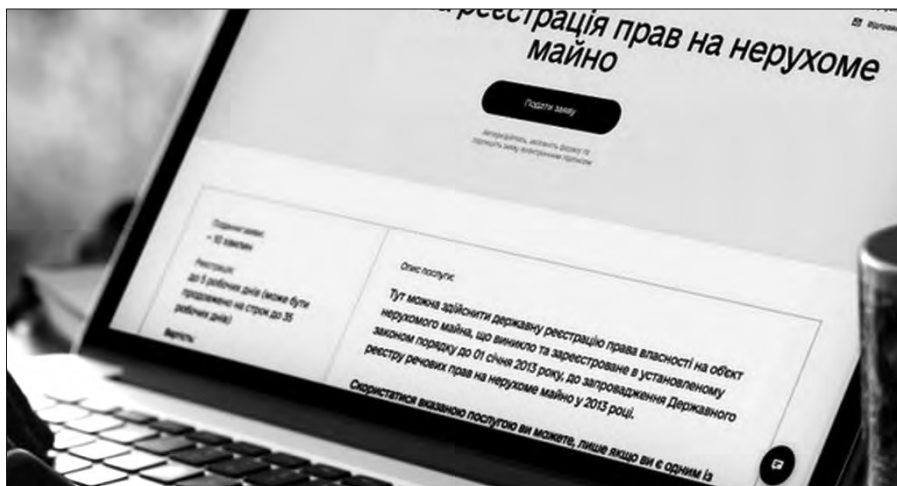
Залучення або ж незалучення до участі у таких категоріях спорів ДКС України чи її територіального органу не впливає на правильність визначення належного відповідача у справі, оскільки ДКС України чи її тер. орган не є тим суб'єктом який порушив права чи інтереси позивача.

У цій справі позивач пред'явив позов лише до Державної казначейської служби України. Проте, як уже зазначено вище, остання не завдала позивачеві шкоди, про що свідчать мотиви та підстави позову. Отже, Державна казначейська служба України та її територіальні органи не є належними відповідачами у цій справі.

Необхідна обачність перед купівлею нерухомого майна

9 квітня 2026 року ЄСПЛ ухвалив рішення у справі *Galyna Stepanivna NOGA v. Ukraine*. Заявниця звернулася до Європейського суду з прав людини щодо порушення її прав, передбачених статтями 6 і 13 Конвенції, а також статтею 1 Протоколу № 1 до Конвенції.

Навесні 2004 року Брюховицька сільська рада Львівської області ухвалила два рішення про зміну цільового призначення земельної ділянки з «земель лісового фонду» на «землі рекреаційного призначення». Уряд зазначив, що відповідна ділянка з 1989 року була віднесена до категорії державних лісових земель, вона розташована в безпосередній близькості від міста Львів.

Частина земельної ділянки площею близько 8 га згодом була передана в оренду компанії N. з метою будівництва житлових будинків і спортивних споруд. Договір оренди передбачав, що компанія N. має переважне право на придбання відповідної земельної ділянки. Наприкінці 2004 року місцевий прокурор заявив протест щодо рішень місцевої ради, а згодом — ініціював судове провадження з метою визнання їх недійсними. 14 лютого 2005 року позовні вимоги прокурора були задоволені місцевим судом, а апеляційне провадження тривало до 28 жовтня 2009 року, коли Вищий адміністративний суд ухвалив остаточне рішення у справі, залишивши в силі рішення судів нижчих інстанцій.

Приблизно в той самий час особа G. ініціювала провадження проти компанії N. та місцевої ради, вимагаючи зобов'язати останню укласти договір купівлі-продажу земельної ділянки, переданої в оренду компанії N. За договором між G. і компанією

N. остання зобов'язалася продати йому частину землі, однак цього не було зроблено, оскільки сама земельна ділянка ще не була продана компанії, місцевою радою. Рішенням суду від 15 листопада 2004 року позовні вимоги G. були задоволені, після чого було відкрито виконавче провадження. У жовтні 2008 року між місцевою радою та компанією N. укладено договір купівлі-продажу. Згодом земельну ділянку поділили на кілька менших ділянок.

Надалі рішення суду від 15 листопада 2004 року скасовано у 2010 році, оскільки встановлено, що відповідна земля належала до категорії «лісів першої групи», найбільш захищеної категорії, і нею міг розпоряджатися лише Кабінет Міністрів України, а не місцеві органи влади. Уряд зазначив, що земельна ділянка, яку придбала заявниця, була вкрита деревами, зокрема соснами та дубами, деякі з яких мали вік понад 70 років і висоту 27 метрів.

У грудні 2008 року заявниця разом із трьома іншими особами придбала у компанії N. одну із земельних ділянок площею 1,8 га. Її частка у цій земельній ділянці була визначена як 0,23 га. Відповідно до договору купівлі-продажу, вона сплатила 75 055 українських гривень, що на той час становило приблизно 6 800 євро, хоча в договорі було зазначено, що вартість частки заявниці згідно зі звітом про оцінку становила 528 366

євро, що дорівнювало приблизно 48 500 євро. У 2009 році вона отримала свідоцтво про право власності на цю частку.

У травні 2011 року місцевий прокурор ініціював провадження в інтересах держави, представленої КМ України, з метою витребування земельної ділянки як у компанії N., так і у заявниці. Він стверджував, що земля було незаконно відчужено місцевою радою, яка не мала повноважень розпоряджатися цією категорією лісових земель; при цьому він посилався на визнання судами недійсними рішень 2004 року щодо передачі землі. Заявниця подала зустрічний позов, стверджуючи, що КМ України не вжив заходів для запобігання передачі нібито цінної лісової землі, яка йому належала, а вона сама є добросовісною власницею.

У січні 2013 року компанію N. було виключено зі списку відповідачів у справі у зв'язку з її ліквідацією. Позов прокурора проти заявниці був задоволений судами трьох інстанцій, а остаточне рішення було ухвалене Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ 22 червня 2016 року. Суди, по суті, послалися на висновки, зроблені в попередніх провадженнях, про те, що відповідна земля була віднесена до спеціально захищених лісових земель і нею міг розпоряджатися лише КМ України. Вони також послалися на положення Земельного кодексу щодо розподілу повноважень у сфері розпорядження лісовими землями, зокрема управління лісами першої групи, а також на статтю 388 Цивільного кодексу, яка передбачала можливість витребування майна у добросовісного набувача, якщо таке майно вибуло з володіння власника поза його волю. З огляду на ці висновки, суди відхилили зустрічний позов заявниці.

Після завершення цих проваджень КМ України було зареєстровано як власник відповідної земельної ділянки. У червні 2017 року заявниця ініціювала провадження проти місцевої ради та КМ України, з метою отримати компенсацію за позбавлення її майна. Вона вимагала компенсацію вартості земельної ділянки, яка була у неї витребувана, оцінюючи її приблизно у 4,4 млн гривень, що на той час становило близько 150 000 євро. Спочатку заявниця посилалася на

статті 1166 та 1173 Цивільного кодексу. У касаційній скарзі вона також посилалася на статтю 8 Конституції України — Верховенство права та статтю 56 Конституції України — кожен має право на відшкодування за рахунок державних або муніципальних органів шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю державних або муніципальних органів чи службових осіб під час здійснення ними своїх службових повноважень.

Суди нижчих інстанцій відхилили позов заявниці, встановивши, що за цих обставин ані місцева рада, яка на той час діяла законно, тобто на підставі чинного судового рішення від 15 листопада 2004 року, яким її було зобов'язано здійснити продаж землі, ані КМ України не можуть нести відповідальності. Суди також зазначили, що заявниця мала вимагати відшкодування збитків від компанії N. як продавця за договором купівлі-продажу 2008 року. Під час провадження заявниця стверджувала, що, оскільки компанія N. була ліквідована задовго до остаточного вирішення спору щодо витребування у неї землі, жодні вимоги до цієї компанії вже не могли бути заявлені.

8 квітня 2020 року Верховний Суд остаточним рішенням відхилив позов заявниці, по суті залишивши без змін висновки судів нижчих інстанцій.

Європейський Суд з прав людини щодо пропорційності зазначив, що розпорядження відповідною земельною ділянкою було предметом кількох судових проваджень, які були ініційовані та тривали приблизно в один і той самий період з 2004 до 2010 року. Крім того, з матеріалів, поданих Урядом, видно, що ситуація навколо цієї землі широко висвітлювалася як місцевими, так і національними засобами масової інформації. До того ж як впливає з аерофотознімка відповідної території, наданого Суду, земельна ділянка, придбана заявницею, вкрита деревами та розташована посеред лісу. На думку Суду, сукупність усіх цих факторів переконливо свідчить про те, що заявниця мала проявити особливу обачність перед підписанням договору купівлі-продажу. Вона знала або повинна була знати, що ділянка належала до спеціальної категорії земель і що існувала можливість анулювання її права на цю землю. Вона могла звернутися до органів влади із запитом про надання детальної інформації або документів щодо відповідної землі. У цьому зв'язку, відповідаючи на аргумент заявниці про те, що вона мала право покладатися на інформацію з Державного реєстру речових

прав на нерухоме майно, Суд уже встановлював, що лише у 2010 та 2016 роках, у порівнянні з 2008 роком, коли вона придбала землю, держава передбачила у національному законодавстві гарантії достовірності зареєстрованих речових прав на нерухоме майно, а також об'єктивності, достовірності й повноти даних щодо зареєстрованих речових прав на нерухоме майно.

Уряд стверджував, що з 2001 року заявниця працювала економістом у Львівській міській раді, а отже, мала б знати про ситуацію навколо земельної ділянки, про яку йде мова. Він стверджував, що, таким чином, вона мала б проявити належну перевірку під час придбання землі та передбачити негативні наслідки, які могла б спричинити така покупка. Крім того, Суд не залишив поза увагою той факт, що під час придбання землі заявниця сплатила ціну, яка була у кілька разів нижчою за вартість, визначену у звіті про оцінку, як це було зазначено в самому договорі купівлі-продажу. Це викликає серйозні сумніви щодо законності такої угоди і мало стати для заявниці ще одним сигналом діяти обережно.

Суд також зазначив, що після анулювання її права власності та витребування у неї земельної ділянки заявниця намагалася отримати компенсацію від держави у розмірі, що відповідає ціні, яку вона сплатила компанії N. Заявниця стверджувала, що саме через помилку держави земля була передана у приватну власність, а тому саме держава, а не компанія N. як продавець, повинна була її компенсувати, тим більше що ця компанія була ліквідована задовго до завершення провадження щодо анулювання права власності. Її вимоги були відхилені національними судами, які не встановили відповідальності держави. Зокрема, вони постановили, що місцева рада діяла на підставі судового рішення, яке на той час ще було чинним і зобов'язувало її продати землю компанії N., тому не можна стверджувати, що вона діяла незаконно. На думку Суду, такий висновок не можна вважати свавільним або явно суперечливим щодо того факту, що первинні рішення цього ж органу про розпорядження землею були визнані незаконними та скасовані в іншому

провадженні, що було одним із ключових аргументів заявниці. Суд також не вважає, що аргументи заявниці щодо її ймовірного права на компенсацію відповідно до статей 1166 і 1173 Цивільного кодексу були залишені без належної відповіді, оскільки суди прямо згадали ці положення у своїх рішеннях і обґрунтували свої висновки аналізом цих норм. Щодо посилання заявниці на положення Конституції, які мають пряму юридичну силу, Суд зазначає, що навіть якщо припустити, що це можна вважати належно обґрунтованим аргументом, вона вперше навела його лише перед судом касаційної інстанції, який не міг розглядати нові факти або вимоги, не заявлені в судах нижчих інстанцій. Нарешті, Суд також зазначив, що заявниця придбала землю, яка спочатку була виділена під забудову. Вона не повідомила Суду, як саме використовувала цю землю, якщо взагалі використовувала, і чи здійснювала будь-які інвестиції в неї.

Підсумовуючи, Суд зауважує, що майно заявниці було витребуване у неї без будь-якої перспективи отримання компенсації. Водночас беручи до уваги наведені вище висновки щодо обставин, за яких заявниця придбала землю, Суд вважає, що вона не проявила необхідної обачності на той момент і свідомо взяла на себе всі ризики, пов'язані з таким придбанням. За цих обставин не можна стверджувати, що у цій справі було порушено справедливий баланс.

З огляду на викладене, Суд вважає, що заява є явно необґрунтованою і має бути відхилена відповідно до статті 35 § 3 (а) і 4 Конвенції.

Підготувала **Валентина КОВАЛЬ**,
за матеріалами ЄСПЛ

Публічний антиукраїнізм, українофобія та КК України

Укrajнська держава дивно влаштована. Вона без вагань мобілізує українця на війну, покладає на нього податки, обов'язки, службу, жертвність і відповідальність за саме існування країни. Але коли йдеться про повний правовий захист українця саме як українця — як носія державної мови, як частини українського народу, як представника нації з власною історичною пам'яттю, культурою і правом на свою державу, — тут раптом починаються сором'язливість, напівтони й правові недомовки.

Владислав СМІРНОВ,

український підприємець, громадський діяч, публіцист

Тим часом Конституція не залишає простору для такої невизначеності: вона покладає на державу обов'язок забезпечувати функціонування української мови, сприяти розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також захищати суверенітет, територіальну цілісність та інформаційну безпеку України. Це не романтика і не публіцистика. Це прямий конституційний обов'язок держави.

Саме тому питання захисту українців у праві — це не питання «підвищеної чутливості» й не спроба поставити когось вище за інших. Навпаки: стаття 24 Конституції вимагає рівності перед законом і прямо забороняє привілеї чи обмеження за етнічними, мовними та іншими ознаками. Отже, якщо держава вже створила спеціальну законодавчу рамку для антисемітизму і навіть окремо внесла прояви антисемітизму до статті 161 Кримінального кодексу, вона не має ані морального, ані юридичного права залишати українців у режимі неповного захисту. Тут йдеться не про «особливі права» для українців, а про усунення очевидної асиметрії.

Сьогодні цю прогалину вже видно неозброєним оком. Закон №3005-IX увів у законодавство термін «українофобія» і описав його як дискримінаційні дії та публічні заклики, що заперечують суб'єктність Української держави й української нації, зневажають етнокультурні ознаки українців, ігнорують українську мову та культуру. Але далі закон зупиняється на півдорозі: у статті 7 він лише каже, що винні особи несуть відповідальність згідно із законом. Іншими словами, явище вже назване, його суспільна небезпека вже визнана, але завершеної кримінально-правової конструкції для нього держава ще не створила. Це і є правова лакуна, а не дрібна технічна нестача.

Саме тому я наполягаю: антиукраїнізм, українофобія і публічне україноненавистництво мають бути криміналізовані всі три — але не як випадкові синоніми, а як три взаємодоповнювальні рівні антиукраїнського посягання. Інакше закон знову покриє тільки одну частину проблеми, залишивши решту у сірій зоні. Для держави цього недостатньо. Для держави що воює — тим більше.

Антиукраїнізм — це найглибший, доктринальний рівень. Це не просто неприязнь до окремого українця і не побутова грубість. Це система поглядів і наративів, яка заперечує українську націю як повноцінний суб'єкт історії та політики, принижує українську мову, культуру і пам'ять, представляє українську державність як щось випадкове, другорядне або таке, що має бути поглинуте чужою цивілізаційною матрицею. Саме антиукраїнізм історично виправдовував русифікацію, колоніальну асиміляцію і висміювання українства як «неповноцінного». У кримінальному праві його не можна описати як «неправильний світогляд» — це було б вразливо і суперечило б свободі слова. Але його цілком можливо і потрібно криміналізувати як умисну публічну пропаганду антиукраїнської доктрини, коли така пропаганда підбурює до дискримінації, ворожнечі, насильства або прямо працює на підризу національної безпеки та конституційного ладу.

Конституція забороняє державну обов'язкову ідеологію і цензуру, але вона ж дозволяє обмеження свободи слова законом в інтересах національної безпеки, прав інших людей і громадського порядку; міжнародний стандарт ICCPR так само вимагає забороняти законом пропаганду національної ненависті, якщо вона переходить у під-

бурювання до дискримінації, ворожнечі чи насильства.

Українофобія — це вже не лише доктрина, а визначене законом суспільно небезпечне явище. Тут держава зробила перший крок, але зупинилася перед другим. Якщо антиукраїнізм — це світоглядна матриця, то українофобія — це її публічна і дискримінаційна практика: заперечення суб'єктності України, приниження української національної гідності, зневага до питомих етнокультурних ознак українців, заперечення правомірності розвитку української державності, мови та культури. Саме українофобія повинна стати центральною кримінально-правовою категорією, бо вона вже існує в законі. Логіка тут проста: держава не має права зберігати термін у вигляді декоративної вивіски. Якщо явище визначене в законі як шкідливе для Української держави та українського народу, воно має отримати повноцінну санкційну рамку в Кримінальному кодексі.

Публічне україноненавистництво — це третій, найбільш відкритий і агресивний рівень. Це вже не просто доктрина і не просто дискримінаційна практика, а винесена назовні мова ворожнечі: дегуманізація українців, публічне приниження українського народу, зловтіха з української мови, культури чи трагедій, заклики до дискримінації, виправдання насильства або створення атмосфери, в якій приниження українців стає соціально допустимим. Саме це найближче до того, що сучасне право розуміє як hate speech. Частина таких проявів уже охоплює стаття 161 КК України, яка карає умисні дії, спрямовані на розпалювання національної ворожнечі та ненависті, приниження національної честі й гідності, а також обмеження прав чи привілеїв за різними ознаками. Додатково стаття 67 КК визнає мотив національної ворожнечі обставиною, що обтяжує покарання. Але цього недостатньо: поки антиукраїнський вимір у законі не виділений прямо, правозастосування лишатиметься фрагментарним і вибірковим.

От чому всі три поняття треба криміналізувати разом. Антиукраїнізм перекриває рівень ідеології. Українофобія перекриває рівень дискримінаційної та підривної практики. Публічне україноненавистництво пе-

рекриває рівень відкритої мови ворожнечі. Разом вони дають повну карту явищ, спрямованих проти українців як народу, проти української нації як історичної і політичної спільноти, проти української мови як державної, проти української культури, пам'яті й права на власну державу. Якщо криміналізувати лише один термін, інші форми ворожості й далі маскуватимуться то під «політичну позицію», то під «культурну полеміку», то під «іронію». Саме так і працює правова беззубість: вона дозволяє агресивному явищу розповзатися через щілини.

Йдеться не про криміналізацію критики влади. Критика президента, уряду, парламенту, судів, корупції, кадрових провалів чи політичних рішень — це не лише допустима, а й необхідна частина свободи слова в республіці. Конституція гарантує свободу думки й слова, забороняє цензуру і не дозволяє перетворювати право на захист від ненависті на дубину проти інакодумства. Але так само Конституція і міжнародне право допускають і вимагають забороняти законом ті форми публічного висловлювання, які переходять у підбурювання до національної ворожнечі, дискримінації чи насильства. Отже, межа має бути чіткою: не за критику влади, а за антиукраїнську пропаганду, за дискримінаційні дії, за підбурювання і за мову ворожнечі щодо українців як народу.

До того, українське кримінальне право вже містить сусідні конструкції, які доводять: держава вміє карати не лише фізичні дії, а й публічні наративи, якщо вони б'ють по основах національної безпеки. Стаття 110 карає публічні заклики до посягання на територіальну цілісність України. Стаття 111-1 прямо карає публічне заперечення громадянином України збройної агресії проти України та заклики до підтримки держави-агресора. Стаття 436-2 криміналізує виправдовування, визнання правомірною або заперечення збройної агресії російської федерації проти України. Це означає, що сама техніка криміналізації вже існує. Тому проблема не в тому, що право «не знає, як це робити». Проблема в тому, що воно досі не добудувало аналогічний захист саме для українців як нації.

Окремий і принципово важливий блок — Голодомор. Закон України «Про Голодомор 1932–1933 років в Україні» прямо визначає Голодомор як геноцид Українського народу і прямо встановлює, що його публічне заперечення є наругою над пам'яттю мільйонів жертв, приниженням гідності Українського народу і є протиправним.

Але при цьому в Кримінальному кодексі досі немає спеціальної норми, яка б прямо карала за публічне заперечення, виправдання або грубе применшення Голодомору як геноциду українців. Стаття 442 КК карає сам геноцид і заклики до нього, але не вирішує окремо проблему заперечення вже визнаного геноциду. Для держави, яка визнає історичну пам'ять елементом національної безпеки та національної гідності, така прогалина є вже не випадковістю, а затяжною недоробкою.

Тому законодавче рішення має бути комплексним, а не косметичним. Україні потрібен не один гучний лозунг і не одна поспішно написана поправка. Потрібен повноцінний законодавчий пакет. Перший елемент — спеціальний закон про запобігання та протидію антиукраїнізму, українофобії та публічному україноненавистництву, який дасть чіткі дефініції, механізми моніторингу, превенції, освітньої політики та державного реагування. Другий елемент — зміни до Кримінального кодексу: або окрема стаття 161-1, або нові частини в межах статті 161, де окремо будуть описані публічна пропаганда антиукраїнізму, прояви українофобії та публічне україноненавистництво. Третій елемент — спеціальна норма про публічне заперечення, виправдання або грубе применшення Голодомору 1932–1933 років як геноциду Українського народу. Четвертий елемент — кваліфікуючі ознаки: вчинення діяння посадовою особою, організованою групою, через медіа, в умовах воєнного стану, у співпраці з іноземною державою або її агентурною мережею. Такі діяння за своєю природою небезпечніші та мають каратися суворіше. Конституція прямо вимагає, щоб саме законом визначалися права, свободи, діяння, які є злочинами, та відповідальність за них. Отже, поле для таких змін не лише є — воно прямо окреслене Основним Законом.

Найбільша помилка — думати, що це питання семантики. Ні. Народ, який не має точних назв для спрямованої проти нього ворожості, дуже швидко починає сприймати її як щось буденне. Так колоніальна логіка входить у побут. Так приниження стає жанром. Так зневага до державної мови перетворюється на «невинний жарт». Так заперечення української суб'єктності маскується під «іншу думку». Так історична пам'ять оголошується «спірною інтерпретацією». А далі це переходить із мови в політику, із політики — в інституції, з інституцій — у безкарність. Держава, яка не вміє поставити цьому чітку правову межу, сама відкриває двері для повторної колонізації — спочатку в головах, а потім у практиці влади.

Українці мають право не лише вмирати за свою державу. Вони мають право бути нею захищеними — прямо, системно і без лицемірних винятків. Антиукраїнізм має бути визнаний кримінально значущою пропагандою ворожої доктрини. Українофобія має бути доведена від декларації до санкції. Публічне україноненавистництво має бути прямо назване і каране як мова ворожнечі проти українського народу. А заперечення Голодомору як геноциду українців має отримати окрему кримінальну норму. Не для пафосу. Не для того, щоб комусь сподобатися. А для того, щоб українська держава нарешті виконала свій прямий конституційний обов'язок перед українським народом.

Підсумую: криміналізація антиукраїнізму, українофобії та публічного україноненавистництва — це не жест образи й не спроба комусь заткнути рота. Це елемент політики національної стійкості. Держава, яка вміє виявляти гібридні загрози, зобов'язана бачити й ті форми ворожості, що б'ють по українцях як по народу, а отже — по самій здатності України бути собою. Інакше ми будемо оборону без захисту внутрішнього ядра нації.

Слідчий комітет рф вирішив перевірити книги Григорія Остера

За повідомленням російських ЗМІ, голова Слідчого комітету росії Олександр Бастрикін дав гучне доручення перевірити книги дитячого письменника Григорія Остера через доповідь депутата Держдуми Марії Бутіної. У ньому стверджується, що творчість пана Остера «руйнує моральний фундамент дитини під виглядом гумору та виховання». Джерела в правоохоронних органах підтвердили, що слідчі перевіряють твори Григорія Остера, зокрема, казку «Книга про смачну і здорову їжу людоджера». Видавництво АСТ та російська книжкова спілка поки що не отримували запитів щодо книг пана Остера.

Скупе повідомлення про перевірку книг дитячого письменника Григорія Остера на зміст «сумнівних з педагогічної точки зору настанов» з'явилося на сайті Слідчого комітету у вівторок, 21 квітня. Пресслужба відомства заявила, що голова СКР Олександр Бастрикін дав таке доручення на засіданні Координаційної ради з питань допомоги дітям, які постраждали внаслідок гуманітарних катастроф, стихійних лих, терактів та збройних конфліктів.

Новина миттєво поширилася в інтернеті — користувачі соцмереж вже другий день складають гумористичні вірші в стилі «Шкідливих порад» пана Остера як про Слідчий комітет, так і про поточні події в цілому. При цьому із повідомлення на сайті СКР залишається незрозумілим, чому Олександр Бастрикін раптом зацікавився творами відомого дитячого письменника. Стверджується лише, що «учасники заходу обговорили широке коло питань, пов'язаних із профілактикою підліткової злочинності, а також із виробленням заходів, спрямованих на підвищення безпеки дітей, у тому числі в цифровому середовищі», і що «окремо обговорювався зміст дитячої літератури».

Депутат Держдуми Марія Бутіна, спеціально для засідання підготувала доповідь «Деструктивний контент у дитячій літературі як фактор ризику протиправної поведінки неповнолітніх», де серед іншого згадувалися критичні висловлювання про СВО, які нібито належать Григорію Остеру.

Крім цього, пані Бутіна побачила у творчості письменника «руйнування морального фундаменту дитини під виглядом гумору та виховання». Зрештою, Марія Бутіна назвала «легітимізацією жорстокості» найвідомішу книгу Григорія Остера «Шкідливі поради» — збірку гумористичних віршів із настановами від протилежного. У депутат-

ській презентації наведено приклад такої «жорстокості» — віршик «Бийте ціпками жаб». Це дуже цікаво. Відривайте крила мухам, нехай побігають пішки. Тренуйтеся щодня, і настане день щасливий, вас до якого царства приймуть Головним катом».

Наприкінці виступу Марія Бутіна запропонувала вилучити книги Григорія Остера з вільного доступу, провести «позапланову перевірку» творчості письменника та направити її результати до Міністерства освіти та роскомнагляду.

Як правило, у межах таких перевірок призначаються різні дослідження чи експертизи, включаючи психолого-лінгвістичну. Вона має оцінити, який вплив на читача, передусім неповнолітнього, має зміст твору. За результатами перевірки приймається процесуальне рішення — наприклад, про порушення кримінальної справи або передачу матеріалів до роскомнагляду та прокуратури, які можуть заборонити або обмежити поширення твору.

Отримати коментар від самого Григорія Остера, не вдалося. Видавництво АСТ, що співпрацює з ним, повідомило, що «запитів від Слідчого комітету, прокуратури чи інших структур» не надходило. Також в АСТ наголосили, що сегмент дитячої літератури «особливо ретельно регулюється» законодавством, і нагадали, що твори Григорія Остера видаються понад 30 років, тому на них «виросло не одне покоління читачів».

Говорячи про претензії до «Шкідливих порад», у видавництві пояснили, що ці вірші «в іронічній формі прищеплюють навички безпечної поведінки, висміюючи жадібність, грубість, обман та примхи, діючи як "щеплення від дурості"». У видавництві ви-

словили готовність надати «всю необхідну інформацію та експертні висновки», якщо до них надійдуть офіційні звернення з боку наглядових органів.

У російському книжковому союзі нагадали, що до їхньої структури входить експертний центр, який на прохання органів влади «перевіряє книги на відповідність законодавству». Однак щодо книг Григорія Остера до них ніхто не звертався.

Як відомо, топменеджмент видавництва «Ексмо» запідозрили в екстремізмі. Письменник Денис Драгунський закликав не плутати художню літературу з інструкціями щодо правил поведінки. «Я не зовсім розумію, що означає слово «перевірка» в даній ситуації, — зізнався він. фПеревірити відповідність заявленої на етикетці жирності сметани з реальним вмістом жиру в продукті тут все зрозуміло. Але як бути з дитячими, та й не лише книжками? Як і з чим їх порівнювати? Невже з англійськими дитячими книжками Вікторіанської епохи, де всі персонажі доброзичливі та манірні?» Пан Драгунський нагадав, що навіть у класичних радянських дитячих книгах часто діють «дуже буйні діти та підлітки, які не особливо поважають вчителів і взагалі дорослих, а часом хуліганісти та злодійкувати». Однак на цих книгах «зросли покоління, які перемогли у Великій Вітчизняній війні, а потім будували заводи та ГЕС», наголосив письменник.

Підготував **Лесь КУРІННИЙ**,
за матеріалами іноземних ЗМІ

Партійний каламбур:

Або як українські «політичні проекти» виглядають на тлі Вишеградської четвірки

Уявіть собі: в Україні найбільше зареєстрованих партій у Європі, але реальних «гравців» лише п'ять-шість. Решта — «сплячі» або «мертвонароджені» проекти, які з'являються перед виборами і зникають, коли фінансування закінчується. А в країнах Вишеградської групи — V4 (Польща, Словаччина, Угорщина, Чехія) партії існують десятиліттями, мають ідеологію (нехай навіть популістську), фракції в Європарламенті та стабільні електоральні бази. Ось тут і починається каламбур: українські партії це не «партії», а саме проекти. Як стартапи, що існують на венчурному фінансуванні олігархів. У V4 — це вже акціонерні товариства з історією.

«Слуга народу» — класичний проект-одноденка (але тримається вже шостий рік)

З'явився з телесеріалу та виграв 254 мандати в 2019-му, зараз фракція схудла до близько 126-228 (залежно від кількості реальних перебіжчиків). Ідеологія: «Проевропейський центризм» і «антикорупція».

Порівняймо: Чехія — ANO 2011 Андрія Бабіша. Теж «проект» мільярдера, але вже 15 років у грі.

Угорщина — Fidesz Віктора Орбана. Це не проект, а ціла імперія. З 2010 року Орбан будує «неліберальну демократію». Головування Угорщини у V4 в 2025 році під гаслом Competitive Visegrad («Конкурентний Вишеград») — це вже не жарт, а бренд.

Каламбур: український «Слуга» — це слуга одного коміка (Зеленського). А Fidesz — це «вірність» (від лат. fides), тільки вірність — Орбану, а не народу. Різниця між серіалом «Слуга народу» і довгограючим серіалом «Угорський Орбан-шоу» очевидна.

«Європейська солідарність» і «Батьківщина» vs польський PiS і словацький Smer

ПЕС (Порошенко) — це націонал-демократичний проект однієї людини з шоколадним минулим. Всього — 26 мандатів, але — «стабільна опозиція».

«Батьківщина» (Тимошенко) — вічна «мама», яка постійно «працює» на ліво-популістський електорат. Теж проект, тільки — довгожитель. Щось подібне має місце й у V4:

Польща — PiS («Право і Справедливість»). Націонал-консерватори, які 8 років

правили, і досі сильні. Президент від PiS, це не проект, це інституція.

У Словаччині — Smer («Напрямок») Роберта Фіцо. Соціал-демократи з проросійським ухилом. Фіцо — то прем'єр, то у в'язниці, то знову прем'єр. Класичний популістський бренд.

Каламбур: Українські «Солідарність» і «Батьківщина» — це сімейний бізнес. А в Польщі PiS — це «Право і справедливість», які реально змінювали країну (і суди, і медіа). Різниця: український проект живе, доки є телефір і донатори. V4-партії живуть, доки є ідеології (навіть якщо їх ненавидить половина європейців).

Чому в Україні «проекти», а в V4 — «партії»?

Україна: війна → відкладені вибори → Рада IX скликання, яка досі «править». 340 партій у реєстрі, але більшість — «політичні стартапи» під конкретного лідера чи олігарха. «Опозиційна платформа за життя» заборонена. Комуністи — теж. Залишилися лише проєвропейські та національні проекти.

Країни V4: понад 30 років в ЄС і НАТО. Партії мають структуру, членство, молодіжні організації та фракції в Європарламенті. Навіть популісти повинні грати за правилами Європи, хоча й намагаються їх порушувати.

Фінальний каламбур

В Україні політична партія — це проект, як-от «Нова пошта» чи Rozetka: швидко зробили бренд, запустили, продаємо мрії, перемагаємо і правимо. У Вишеграді це скоріше франшиза McDonald's: стандарт, історія, лояльність клієнтів й іноді скандали з регуляторами (Брюсселем).

Тому, коли хтось в Україні каже «нам потрібні нові політичні сили» (а за опитуваннями половина українців вважає, що так), то насправді треба не нові проекти, а нормальні партії, як у сусідів по Вишеграду. Бо проект може зникнути за одну ніч, а партія — є вже інституція. І ось тут каламбур закінчується, а починається реальність: поки в Україні — «проекти», V4 вже грає в дорослу лігу Європи, куди ніби прагнуть і українці. Так, з перемогами, поразками і, нехай, іноді зі справжньою конкуренцією.

Цікаво, а українці за який «проект» чи партію?

Вищевказаний текст, дещо в саркастичному тоні, згенеровано з використанням даних із аналітичного огляду «Партійний каламбур або про українські політичні проекти у порівнянні з країнами Вишеградської групи», підготовлений на підставі низки запитів на отримання публічної інформації, до НАЗК та чотирьох парламентських партій: ВО «Батьківщина», ПП «Голос», ПП «Європейська солідарність» та ПП «Слуга народу». В огляді автор зробив власні висновки та надається офіційна рецензія на огляд від професора кафедри міжнародних студій та суспільних комунікацій Ужгородського національного університету — Тодорова І.Я.

На завершення, перипетії подання запитів та очікування відповідей включно з численними спробами отримати інформацію від українських партій, практично всіма доступними способами (від направлення запитів кожному депутату) до телефонних дзвінків, висвітлено у матеріалі: «Запити до 4-х парламентських партій України та НАЗК».

Насамкінець, про ігнорування українськими Інтернет-ЗМІ цього огляду, який було надіслано більшості з них. Дивно, але партійне «життя» в Україні, включно з «розбудовами» політичних партій, за які кожні 5 років голосують українці, чомусь нікого не зацікавило. Можливо, це дійсно через те, що жодних партій в Україні немає, як і, відповідно, немає опозиції.

Підготував Ю. КЛЮЧІВСЬКИЙ,
Прага, квітень 2026 року.

Україна і Угорщина знову у «Дружбі»

Запущено транзит нафтопроводом «Дружба» в обмін на кредит ЄС та пакет санкцій проти рф

Так, у середу, 22 квітня, Україна відновила транзит російської нафти нафтопроводом «Дружба» до Угорщини та Словаччини після майже трьох місяців простою. Очікується, що перші поставки будуть отримані не пізніше за ранок четверга. Це рішення дозволило Будапешту та Братиславі зняти вето на видачу Києву кредиту ЄС у розмірі 90 млрд євро.

На зустрічі постпредів ЄС у Брюсселі обидві країни не надали письмових заперечень проти кредиту, що автоматично означає їхню згоду з процедурою. Вони зняли вето і з 20-го пакету санкцій щодо росії, з якого напередодні вилучили найчутливіший пункт про заборону перевезення російської нафти. Остаточне затвердження ухвалених рішень заплановано на 23 квітня.

Інтрига щодо того, чи відновить Україна транзит російської нафти нафтопроводом «Дружба» до Угорщини та Словаччини, зберігалася до останнього. Увечері 21 квітня президент країни Володимир Зеленський заявив, що Україна погодила трубопровід, і повідомив, що тепер очікує кроків у відповідь від Брюсселя, а саме схвалення кредиту на €90 млрд. Нагадаємо, Київ зупинив транзит нафти «Дружбою» 27 січня, пославшись на пошкодження нафтопроводу внаслідок російського удару. У Будапешті та Братиславі стверджували, що він у робочому стані, а рішення Києва — не більше ніж елемент політичної гри перед парламентськими виборами в Угорщині. Оцінити, чия версія вірна, чиновникам та експертам ЄС не вдалося: їх так і не пустили проінспектувати нафтопровід. Однак після перемоги опозиційної «Тиси» на чолі з Петером Мадяром в Угорщині нафтопровід чудово запрацював.

Видання Politico з посиланням на джерела писало, що двом країнам, які постраждали від зупинки «Дружби», запропонують письмово викласти свою незгоду з новою кредитною лінією та надати папір у середу вдень. Відсутність такого паперу автоматично дорівнювала б зняттю вето.

При цьому в останній момент запуск нафтопроводу опинився під загрозою: відразу після заяви Зеленського про те, що «Дружба» привели в робочий стан, в українських виданнях з'явилися повідомлення про атаку ЗСУ на критичний вузол нафтопроводу — лінійну виробничо-диспетчерську стан-

цію «Самара». За версією українських ЗМІ, внаслідок нальоту дронів було пошкоджено п'ять великих резервуарів з нафтою, що призвело до пожежі на об'єкті. Російська сторона про атаку не повідомляла, проте губернатор Самарської області В'ячеслав Федорищев говорив про спробу атаки на промисловий об'єкт.

Проте запуск «Дружби» пройшов за планом: «Укртранснафта» повідомила угорського оператора MOL про початок прийому сирової нафти з Білорусії опівдні 22 квітня за місцевим часом. «Компанія MOL очікує, що перші поставки сирової нафти після поновлення роботи української ділянки трубопроводу прибудуть до Угорщини та Словаччини не пізніше завтрашнього дня», — зазначив у заяві угорський оператор. Прем'єр-міністр Словаччини Роберт Фіцо у своєму відеозверненні підтвердив, що країна чекає на перші поставки нафти не пізніше ранку четверга і до цього він не зніме своє вето з 20-го пакету санкцій щодо росії. «Довіра між Братиславою та Києвом серйозно підірвана цим процесом. Я боюся, що Україна може знайти спосіб знову зупинити постачання будь-якої миті, як тільки отримає те, що хоче від Брюсселя. Ми уважно стежимо за тим, як два процеси йдуть пліч-о-пліч: розблокування кредиту на €90 млрд і перезапуск труби. Ми маємо бути готовими до альтернативи, за якої через кілька днів після переказу грошей потік нафти знову припиниться», — додав словацький прем'єр.

Проте менше ніж за годину агентство Reuters з посиланням на головування у Європаді Кіпр повідомило, що постпреди ЄС схвалили і виділення кредиту Україні, і 20 пакет санкцій щодо росії. Останнє стало для багатьох несподіванкою: ще на день раніше джерела Politico стверджували, що країни-члени об'єднання навряд чи скоро повернуться до цього питання. Основна

причина такого скепсису крилася у необхідності дочекатися зміни влади в Угорщині: Мадяр буде обраний прем'єр-міністром 9 травня, ще за кілька днів буде приведений до присяги його кабінет. Експерти ж вказували й на інші фактори, зокрема спірний пункт про заборону транспортування російської нафти. Проти нього активно виступала низка країн, включаючи Кіпр та Грецію, які побоювалися посилення напруженості у Середземному морі. Але в результаті цей пункт із 20-го пакету санкцій виключили: такого рішення дійшли глави МЗС країн ЄС під час зустрічі в Люксембурзі ввечері 21 квітня.

Після зняття перешкод і для схвалення кредиту, і для 20-го пакету санкцій було запущено офіційну письмову процедуру. Через добу пакет і кредит вважатимуться офіційно затвердженими Радою ЄС. Після зняття перешкод і для схвалення кредиту, і для 20-го пакету санкцій було запущено офіційну письмову процедуру. Через добу пакет і кредит вважатимуться офіційно затвердженими Радою ЄС і набудуть чинності 24 квітня після публікації у журналі ЄС. Затвердження двох головних ініціатив об'єднання збігається із зустріччю глав держав-членів ЄС на Кіпрі 23–24 квітня. Вже відомо, що прем'єр Угорщини Віктор Орбан, який йде на зустрічі в Нікосії, не буде присутнім. Мадяр поки не має на це права.

Підготувала Вероніка ВИШНЯКОВА,
за публікаціями іноземних ЗМІ

У справах про банкрутство треба розрізняти субсидіарну та солідарну відповідальність

Під час фахового обговорення проблемних аспектів застосування інститутів субсидіарної та солідарної відповідальності у справах про банкрутство юридичних осіб були зроблені оцінки ефективності чинного регулювання, виявлення проблем правозастосування.

Олег Васьковський окреслив ключові етапи становлення інституту субсидіарної відповідальності, наголосивши на значенні 2019 року як моменту його системного нормативного закріплення в КУзПБ. Водночас за його словами, саме судова практика Верховного Суду забезпечує уніфікацію підходів та поступове усунення прогалин правового регулювання, про що також свідчать результати моніторингового дослідження Мін'юсту.

По-перше, було зосереджено увагу на практичному аспекті застосування відповідних інститутів, підкресливши, що йдеться не так про теоретичну дискусію, як про аналіз поточного стану правозастосування у сфері неплатоспроможності. Статистика розгляду справ у касаційній інстанції, яка свідчить про поступове зростання кількості спорів щодо субсидіарної відповідальності: від 2 справ у 2018 році до 39 у 2025 році, а станом на 2026 рік – 12 справ. Така динаміка підтверджує активне формування відповідної судової практики.

По-друге, як ключовий орієнтир для правозастосування слід визначити постанову судової палати для розгляду справ про банкрутство Верховного Суду від 19 червня 2024 року № 906/1155/20 (906/1113/21)

у справі ТОВ «Агро-Успіх» до ТОВ «Агроуспіх-1». Саме вона дає змогу уніфікувати напрацьовану практику для глибшого аналізу і сформувати системний підхід до застосування субсидіарної відповідальності, а також виконати основне завдання Верховного Суду – забезпечити єдність і сталість судової практики.

У зазначеній постанові сформульовано «реперні точки» цього інституту: визначено його правову природу, склад правопорушення, підходи до встановлення і доведення передумов відповідальності, визначення її розміру, а також застосування позовної давності. Ці підходи фактично сформували цілісну архітектуру правозастосування у відповідній сфері.

Окрему увагу бажано приділити питанню правової природи субсидіарної відповідальності, підкресливши, що вона належить до сфери деліктної відповідальності та пов'язана із заподіянням шкоди. У цьому контексті звернувся до підходів, сформульованих у практиці Великої Палати Верховного Суду, та наголосив на складності доведення об'єктивної сторони правопорушення, яка може проявлятися в різних формах – як через активні дії, так і через бездіяльність, зокрема у вигляді втрати або виведення активів.

Складним є питання взаємозв'язок субсидіарної відповідальності з корпоративними відносинами та інститутом фідучіарної відповідальності, зазначивши їх спільну правову природу. Необхідно ширше оцінювати поведінку учасників правовідносин як у межах процедур банкрутства, так і до їх відкриття.

Аналізуючи проблемні питання правозастосування, мушу відзначити, що частина з них уже вирішується на рівні судової практики. Це кореспондує із загальним висновком Мін'юсту про те, що судова практика Верховного Суду фактично заповнює прогалини законодавчого регулювання. Як приклад він навів постанову Верховного Суду від 26 лютого 2026 року у справі № 44/440-6, у якій до відповідальності притягнуто сторону правочину боржника-банкрута. Водночас бажано звернути увагу на складність визначення кола осіб, які можуть бути суб'єктами субсидіарної відповідальності, що також відзначається серед проблемних питань на рівні регулювання.

Окремо було розглянуто питання солідарної відповідальності, підкресливши наявність теоретичних і практичних суперечностей у визначенні її правової природи. Солідарна відповідальність за своїм змістом вона є наближеною до субсидіарної відповідальності, оскільки також пов'язана з протиправною поведінкою, що призводить до зменшення активів боржника та порушення прав кредиторів.

Проблематика «пізнього» застосування субсидіарної та солідарної відповідальності після завершення реалізації ліквідаційної маси не пов'язана із самими цими інститутами, а зумовлена необхідністю вирішення проблематики тривалості процедур банкрутства. За його словами, оцінка ефективності їх застосування має здійснюватися не крізь призму строків, а через зміст і якість правозастосування. Подальший розвиток відповідного правового регулювання можливий за умови належного напрацювання судової практики та її наукового осмислення.

Підготовлено за матеріалами
Олега ВАСЬКОВСЬКОГО
(Секретар судової палати КГС ВС)

65 років праці та успіху!

Шістдесят п'ять років становлення, розвитку та відданого служіння державі — саме такий шлях пройшов Донецький державний університет внутрішніх справ, який сьогодні є одним із провідних освітньо-наукових центрів із підготовки фахівців для сектору безпеки і оборони України.

Олександр КУРАКІН,
завідувач кафедри державно-правових дисциплін, д.ю.н

З нагоди ювілею в університеті відбувся комплекс заходів, що поєднав урочисту, наукову, правопросвітницьку та творчу складові. Центральною подією став пам'ятний урочистий захід, який об'єднав керівництво, працівників, курсантсько-студентську спільноту навколо спільного літопису успіху, професійного зростання й відданості обраній справі. Із вітальним словом виступив ректор університету, полковник поліції Сергій Вітвіцький, підкресливши, що здобутки ДонДУВС є результатом злагодженої праці всього колективу, та подякував кожному за щоденний внесок у розвиток університету та України. Важливою складовою ювілейних заходів стала зустріч здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників із Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини Дмитро Лубінцем.

Також у межах урочистостей було реалізовано низку заходів щодо відзначення працівників університету. З нагоди ювілею та за сумлінне виконання посадових обов'язків, високий професіоналізм працівникам університету було вручено відомчі заохочувальні відзнаки Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства у справах ветеранів України, подяки Донецької обласної військової адміністрації, Маріупольської міської військової адміністрації, Департаменту освіти і науки Кіровоградської обласної військової адміністрації.

Змістовним доповненням урочистостей стала презентація ювілейного видання «65 років успіху», яке систематизує ключові етапи становлення університету, відображає трансформацію освітньо-наукових підходів та підкреслює його роль у розвитку правоохоронної системи України.

З вітальним словом до учасників звернувся ректор ДонДУВС Сергій Вітвіцький, який підкреслив значимість конференції,

адже її проведення присвячено до 65-річчя Донецького державного університету внутрішніх справ — закладу, який, попри складні виклики сьогодення, зберігає свій науковий потенціал, освітні традиції та спроможність до подальшого розвитку.

Далі з привітаннями до присутніх виступили представники державної влади та правоохоронних органів. Окремо було представлено регіональний вимір державної політики у сфері підготовки фахівців для сектору безпеки і оборони. У цьому контексті виступили заступниця начальника Кіровоградської обласної військової адміністрації Катерина Колтунова; голова Кіровоградської обласної ради Юрій Дрозд; голова Донецької обласної державної адміністрації, начальник Донецької обласної військової адміністрації Вадим Філашкін та начальник Чернівецької обласної військової адміністрації Руслан Осипенко.

Науково-практичний вимір дискусії було розкрито у виступах начальника Головного управління Національної поліції в Кіровоградській області Андрія Дуброви; начальника ГУНП в Запорізькій області Артема Киська; начальника ГУНП в Херсонській області Романа Козьякова; начальника ГУНП в Миколаївській області Сергія Махна; начальника ГУНП в Івано-Франківській області Сергія Безпалька; начальника ГУНП України в Чернівецькій області Віктора Нечитайла; начальника ГУНП в Черкаській області Ярослава Меженного; начальника Управління стратегічних розслідувань в Кіровоградській області Департаменту стратегічних розслідувань НПУ Дмитра Яндовича.

Завершальним акцентом стало обговорення ключових напрямів

наукової дискусії, які окреслили провідні українські науковці та міжнародні партнери. Вони сформували основу для подальших фахових обговорень широкого кола питань підготовки фахівців сектору безпеки і оборони в умовах воєнного стану.

Водночас важливою складовою ювілейної програми стала творча ініціатива курсантсько-студентської спільноти — конкурс відеосюжетів «65-а річниця Донецького державного університету внутрішніх справ у об'єктиві курсантів».

Учасники продемонстрували сучасне бачення університетського життя, поєднавши найважливіші аспекти курсантського буття: від героїчних сторінок історії університету до щоденного навчання, професійного становлення під керівництвом досвідчених викладачів та щирих мрій про майбутнє служіння українському народові.

Завершальним етапом стала різножанрова концертна програма, яка органічно поєднала офіційну частину з культурно-виховним компонентом та підкреслила цілісність університетського середовища.

Ювілейні заходи засвідчили, що Донецький державний університет внутрішніх справ є не лише освітньою установою, а й потужним науково-практичним центром, який забезпечує підготовку конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно діяти в умовах сучасних викликів, зберігаючи вірність принципам законності, професіоналізму та служіння державі.

65 років — це шлях, сповнений викликів і досягнень. Але головне — це люди: викладачі, науковці, курсанти і випускники, які щодня підтверджують, що право має силу лише тоді, коли є ті, хто здатен його захищати.

Донецький державний університет внутрішніх справ — немає нічого неможливого!

Ірина СОПІЛКО,
професорка кафедри державно-правових дисциплін, д.ю.н

Олекса Тихий — правозахисник

5 травня 1984 року у Пермській в'язниці на 58-му році життя загинув Олекса Тихий, звичайний вчитель з Донеччини, який був «великим подвижником українського духу».

Як згадує про нього інший політ'язень Василь Овсієнко. Згадаймо цитату зі спогадів пана Василя про Олексу Тихого: «... ні про кого з колишніх політ'язнів я не писав з таким пафосом (не отим «фальшивим патосом!»), як про Олексу Тихого. Але про нього неможливо говорити іншими словами. Я філолог, за Слово був тричі покараний, то знаю ціну Слова. То ж свідчу: це була людина, близька до того ідеалу, де починається святість».

Згадуючи про Олексу Тихого, не можна позбутися враження, що такі люди бувають хіба що в книжках. Артур з роману «Овід» Етель Ліліан Войнич. Або Мартін Іден з однойменного роману Джека Лондона. Але Олекса Тихий був не книжний герой, а жива героїчна особистість. Людина глибокої внутрішньої культури. Він сам збудував себе, виховав, загартував, закував у залізі лати воїна, постійно себе вдосконалював і цілком підпорядкував себе справі визволення України. Цілком. І свідомо поклав за неї світлу свою голову. Це зразок, яким має бути справжній мужчина: толерантним, доброзичливим до людей, але вимогливим і нещадним до себе, завжди і всюди твердим і непохитним у своїх моральних переконаннях, незалежно від того, чи бачать, чи оцінять це люди. Сумління твоє, тобто Бог, завжди з тобою. Він усе бачить. Поміж політ'язнями не говорилося високих слів, але цінувалася честь: кожен сам собі знав, що він тут не сам за себе. Що він — на передовій, що стоїть перед лицем ворога з єдиною своєю зброєю: гідністю. А з гідності кожного українця складається честь народу. Тому треба шануватися».

«Я — українець. Не лише індивід, наділений певною подобою, умінням ходити на двох кінцівках, даром членороздільної мови, даром творити і споживати матеріальні блага. Як громадянин СРСР, і як «советский человек» і передусім як українець, я — громадянин світу, не як безбатченко-космополіт, а як українець. Я — клітина вічно живого українського народу» — Олекса Тихий.

З книги Думки про рідний Донецький край», 1972 р.

Микола Міхновський:

Голос української сили,
він не визнавав напівтонів

Адвокат, який став першим пророком повної державної самостійності України у XX столітті. Коли інші ще просили «автономії», він уже будував плани виходу з імперії. Це історія про інтелектуальний штурм і залізну волю.

У 27 років він написав брошуру «Самостійна Україна». Це був справжній шок для тодішніх еліт. Міхновський прямо назвав росію окупантом і сказав, що єдиний шлях для нас — своя держава «від Карпат до Кавказу». Він не просив — він вимагав.

Війна символів у Харкові. Міхновський розумів силу символів. У 1904 році, коли імперія помпезно святкувала «250-річчя возз'єднання», підпільна організація «Оборона України», натхненником якої був Міхновський, підірвала в Харкові пам'ятник Пушкіну. Це не був акт проти поезії — це був протест проти русифікації та знак того, що українці готові до радикального опору.

У 1917 році, поки керівництво Центральної Ради вірило в «братерство народів» і хотіло замінити армію міліцією, Міхновський кричав: «Нам потрібна власна зброя!». Він став засновником Українського військового клубу імені Павла Полуботка та організатором Першого українського полку імені Богдана Хмельницького. Він буквально «вигризав» право українців мати свою армію. Загадковий фінал на Жилинській.

Його смерть у травні 1924 року досі оповита таємницями. Після повернення до Києва його заарештувало ГПУ. Наступного дня після звільнення його знайшли повішеним у саду друга. Хоча офіційно це назвали самогубством, багато хто підозрював, що чекісти просто прибрали людину, чия харизма та ідеї були занадто небезпечними для радянського режиму.

Ми згадуємо його, як символ державницької візії. Він вчить нас, що свобода починається з того, що ти називаєш речі своїми іменами: окупацію — окупацією, а свою країну — Самостійною Державою. Микола Міхновський — це людина, чий пророцтва справдилися через століття. Він дав нам ідею, яку ми сьогодні захищаємо зі зброєю в руках.

Як написати скаргу, яку не зможуть ігнорувати

Якість послуг незадовільна, а в платіжках — цифри за сервіс преміум-класу? Більшість із нас просто зітхає і йде купувати обігрівач чи воду в баклажках. Комунальні служби розраховують на вашу ліню та юридичну необізнаність. Але закон на вашому боці. Ось покроковий алгоритм, який змусить їх працювати.

Вадим ЧУНЖИН,
адвокат

Крок 1. Фіксація — це 90% успіху. Телефонна розмова з диспетчером не рахується, якщо ви не зафіксували деталі. Тепер телефонуйте на гарячу лінію (міську або безпосередньо постачальника). Обов'язково запитайте: номер заявки у журналі реєстрації. Якщо послуги немає, вони зобов'язані повідомити причину та терміни усунення.

Крок 2. Складаємо Акт-претензію. Згідно з Постановою КМУ №1145, ви маєте право викликати представника виконавця для складання акта-претензії. Запросіть його письмово або телефоном. Він має з'явитися протягом доби. Якщо представник не прийшов або відмовляється підписувати акт, знайте, акт вважається дійсним, якщо його підписали ви та ще мінімум двоє сусідів. До акту-претензії додаємо фото порушень. Що писати в акті? Максимально сухо: «Послуга з (назва послуги) не надається з (дата/час) за адресою (...). Температура води/повітря становить (...). Наші вимоги: відновити надання послуги та провести перерахунок».

Крок 3. Куди відправляти? Рекомендований лист з описом вкладення на адресу керуючої компанії або постачальника. Електронне звернення (якщо у компанії є офіційний e-мейл для звернень громадян). Гаряча лінія Уряду (1545) або КМДА (1551) — це створює додатковий тиск «згори».

Крок 4. Вимога перерахунку. Закон «Про житлово-комунальні послуги» чітко каже:

якщо послуга неякісна або її немає — платити за неї в повному обсязі ви не повинні. За кожен день відсутності води/опалення сума в платіжці має зменшуватися. Ваш Акт-претензія — це підстава для автоматичного перерахунку. Додайте копію акта до заяви на перерахунок і вимагайте письмової відповіді.

Крок 5. Коли пора йти далі? Якщо на ваші акти відповідають відписками — час залучати РДА, МВА, Держпродспоживслужбу. Вони мають повноваження штрафувати комунальників за порушення прав споживачів. Повірте, перевірка з цього відомства бадьорить ЖЕКи краще за ранкову каву.

Адвокатські хитрощі: Колективні скарги працюють краще. 10 підписів від мешканців будинку важать більше, ніж одна індивідуальна заява. Фото/відеофіксація. Знімайте колір води, цвіль на стінах чи термометр у кімнаті. Додавайте ці матеріали (посиланням на хмару або диск) до звернення. Будьте ввічливими, але занудними. Посилайтеся на статтю 27, 28 Закону України «Про житлово-комунальні послуги». Це дає їм зрозуміти, що ви знаєте свої права. Якщо проблема не вирішується залучаємо ЗМІ та надаємо розголос. Друзі, комунальний рай не будується за день, але він точно не збудується, поки ми мовчки платимо за холодні батареї.

Податкові пільги для мобілізованих ФОП:

Як скористатися
можливостями

Самозайняті особи (ФОП та особи, які провадять незалежну професійну діяльність), які стали на захист України, мають право на податкові пільги.

Такі пільги надаються підприємцям, які були призвані під час мобілізації або проходять військову службу за контрактом. Важливо, щоб вони були зареєстровані як ФОП або самозайняті особи ще до моменту призову чи укладення контракту. Від чого саме звільняються захисники: на весь період військової служби (але не раніше 24 лютого 2022 року) такі особи звільняються від обов'язку нараховувати та сплачувати податок на доходи фізичних осіб, єдиний податок, військовий збір та єдиний внесок за себе; подавати податкову звітність із цих податків.

Пільга діє навіть якщо у вас є наймані працівники або ви продовжуєте отримувати дохід від господарської діяльності під час служби. Терміни дії пільги: звільнення починається з 1-го числа місяця, в якому вас призвали або ви підписали контракт, і триває до останнього дня місяця, в якому відбулася демобілізація (звільнення зі служби).

Як скористатися правом на звільнення від податків? Надати до податкової служби зі місцем реєстрації: копію військового квитка або іншого документа, що підтверджує призов на військову службу під час мобілізації, на особливий період, копію контракту (за умови відсутності у контролюючому органі відомостей про мобілізацію або укладення контракту).

Для підтримки захисників-підприємців у територіальних органах ДПС створені спеціальні тимчасові робочі групи та працюють окремі «гарячі лінії».

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

Віктор КОВАЛЬСЬКИЙ,
шеф-редактор газети
«Юридичний вісник України»;

Олексій БАГАНЕЦЬ,
державний радник юстиції
2 класу, заслужений юрист України;

Сергій ДЕМСЬКИЙ,
заступник головного редактора газети
«Голос України»;

Святослав ПІСКУН,
голова Союзу юристів України;

Олег ЗАЙЧУК,
академік НАПрНУ;

Олександр КОПИЛЕНКО,
академік НАН України;

Олена ОРЛЮК,
директорка УКРНОІВІ;

Євген СТРЕЛЬЦОВ,
д.ю.н., доктор теології,
член-кореспондент НАПрНУ;

Микола ОНІЩУК,
ректор НШСУ, д.ю.н.;

Олександр ПЕТРИШИН,
суддя КСУ;

Ангела СТРИЖЕВСЬКА,
завідувачка кафедри Інституту права
КНУ імені Тараса Шевченка, к.ю.н.

«ЮРИДИЧНИЙ ВІСНИК УКРАЇНИ»

загальнонаціональний правовий тижневик
Редакція газети — колективний асоційований
член Союзу юристів України
Виходить з квітня 1995 року
(uvu_golovred@ukr.net)

Засновник — ТОВ «Юрінком Прес»
Головний редактор — Віктор Ковальський
Відповідальний секретар — Олена ДОЦЕНКО
Редактор відділу правових новин — Максим БОНДАР

Юридичні оглядачі —
Юрій КОТНЮК
Сергій ТЕНЬКОВ
Літературний редактор — Інна ЛЕХОВА
Комп'ютерна верстка — Дар'я КОСТЮКОВА

ЗМІСТ

КЛЮЧОВІ РІШЕННЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ ЗА 2026 РІК

Схилення до вживання наркотичних засобів може полягати не тільки в умовлянні чи переконуванні, але й у пропозиції чи пораді	2
Потерпілого у кримінальному провадженні може представляти представник-особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником а, захисником може бути лише адвокат	2
Під час дії воєнного стану щодо осіб, які обвинувачуються у вчиненні, зокрема, державної зради, застосовується запобіжний захід у вигляді тримання під вартою з огляду на підвищену суспільну небезпеку таких діянь в умовах воєнного стану	3
Відповідно до законодавства, що регулює правовий статус Державної міграційної служби України, основна діяльність завідувача сектору документального забезпечення та архівної роботи не пов'язана з правоохоронними функціями	3
Положення КПК не передбачають проставлення підпису на кожному аркуші протоколу слідчої (розшукової) дії особою, яка її проводить	4
Якщо апеляційний суд, змінивши вирок суду першої інстанції, звільнив засудженого від відбуття невідбутої частини основного, а також додаткового покарання, процесуальні витрати за проведення експертизи підлягають стягненню із засудженого на загальних підставах	4
Застосування обмежувальних заходів до обвинуваченого, який протягом тривалого часу вчиняв домашнє насильство щодо своєї матері похилого віку, є цілком обґрунтованим	4
Вирубка дерев в охоронній зоні лінії електропередачі через загрозу для електромережі, здійснена на підставі звернення енергетичної компанії, не утворює складу кримінального правопорушення	5
Створення закладу освіти на тимчасово окупованій території, а також виконання організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в ньому не означає участі у незаконних органах влади	6
Залишення судом клопотання представника потерпілого про забезпечення його участі в судовому засіданні в режимі відеоконференції без розгляду та розгляд кримінального провадження за його відсутності є істотним порушенням вимог КПК	7
Держава не може обходити процесуальні гарантії, використовуючи позапроцесуальні розмови з поліцією як докази. Допит працівника правоохоронного органу про зміст таких бесід є недопустимим способом отримання доказів, оскільки це порушує право на захист	7
Сам по собі факт розміщення інформації на відкритих інтернет-ресурсах не свідчить про її недостовірність, якщо така інформація перевірена у встановленому законом порядку та підтверджена іншими доказами	8

Ключові рішення Верховного Суду за 2026 рік

Схиляння до вживання наркотичних засобів може полягати не тільки в умовлянні чи переконуванні, але й у пропозиції чи пораді

29 січня 2026 р. Колегія суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду у справі № 211/5171/22 залишила без задоволення касаційну скаргу захисника, який посилався на відсутність у діяннях засудженої складу кримінальних правопорушень.

Обвинувачена схилила неповнолітнього до вживання наркотичного засобу, який запропонувала йому і вколола в плече потерпілого. Крім того, вона збула іншій особі за 350 грн метадон вагою 0,0806 г.

Також під час проведення санкціонованого обшуку було виявлено й вилучено згорток із наркотичним засобом – метадон (фенадон) загальною вагою 0,2712 г (0,0389 г, 0,0756 г, 0,0739 г, 0,0828 г), котрий вона незаконно придбала і зберігала з метою збуту. Вироком районного суду, залишеним без змін апеляційним судом, обвинувачену засуджено за ч. 2 ст. 307, ч. 2 ст. 315 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначав, що засуджена не була обізнана про вік потерпілого, не вколювала і не схилила до вживання наркотичного засобу, адже той раніше робив це самостійно, притягався до відповідальності, перебуває на спеціальному обліку й негативно характеризується.

Верховний Суд вказав, що суд слушно послався на сукупність безпосередньо досліджених доказів у їх логічному взаємозв'язку.

Так, потерпілий у присутності законного представника підтвердив у суді, що зайшов до квартири своєї сусідки, допомагаючи їй занести коляску, у помешканні засуджена спочатку запропонувала, а потім уколола речовину в його плече, від чого йому стало зле; надалі він за порадою засудженої пішов додому, де втратив свідомість і отямився після приїзду медичних працівників.

Наведені потерпілим обставини узгоджуються з показаннями фельдшера швидкої допомоги, котрий прибув на виклик і виявив неповнолітнього в стані наркотичної коми, що також відображено у відповідній картці виїзду. Крім того, свідок зазначив, що за наслідками інтенсивної терапії потерпілий отямився і вказав на особу, яка ввела йому речовину в плече, – мешканку квартири.

У результаті медичного огляду потерпілого було констатовано перебування його в стані опіоїдного сп'яніння від метадону. За висновком судово-медичної експертизи на тілі потерпілого виявлено легке тілесне ушкодження у вигляді крапкової ранки плеча, що утворилася від колючої дії округлого предмета.

Викладені фактичні дані отримані у процесуальний спосіб, у силу ст. 84 КПК є доказами, котрі доводять учинення засудженою умисних дій, спрямованих на збудження в потерпілого бажання вжити наркотичні засоби, і посганання на його здоров'я.

Посилання захисника на необізнаність засудженої щодо неповнолітнього віку потерпілого є голосливими. За матеріалами

справи засуджена тривалий час проживала поряд із родиною потерпілого, спілкувалася з ним і не могла не знати, що той є учнем, не досяг повноліття, за зовнішнім виглядом та поведінкою відрізняється від дорослих.

Усупереч міркуванням скаржника, те, що потерпілий повідомив про періодичне вживання заборонених засобів, перебуває під наглядом лікаря-психіатра (через певну відсталість) не виключає учинення засудженою суспільно небезпечного діяння, передбаченого ч. 2 ст. 315 КК. При цьому на відміну від указівок захисника, у справі не міститься відомостей про притягнення потерпілого до відповідальності за правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів; згідно з представленими в матеріалах провадження даними, на потерпілого немає нарікань за місцем проживання, а в характеристиці з місця навчання відображено його індивідуальні особливості як учня.

За усталеною судовою практикою, схиляння до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів означає будь-які умисні ненасильницькі дії, спрямовані на збудження в іншої особи бажання вжити ці засоби або речовини хоча б один раз. Такі дії можуть полягати не тільки в умовлянні чи переконуванні, але й у пропозиції чи пораді. Більше того, відповідальність за це кримінальне правопорушення настає незалежно від наслідків схиляння, зокрема від того, вжила інша особа наркотичний засіб, психотропну речовину або їх аналог чи відмовилася це зробити. Так само законодавець не передбачив застережень щодо попереднього досвіду потерпілого (Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 4, постанова Суду від 14 червня 2018 р. у справі № 589/3675/13-к).

*Рішення в ЄДРСР —
reyestr.court.gov.ua/Review/133750350*

Потерпілого у кримінальному провадженні може представляти представник-особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником а, захисником може бути лише адвокат

12 лютого 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 466/3171/22 задовольнив частково касаційну скаргу потерпілої, яка просила дати вказівку судам нижчих інстанцій про залучення її батька як її представника.

Ухвалою районного суду, залишеною без змін ухвалою апеляційного суду, задоволено клопотання прокурора про закриття кримінального провадження на підставі п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК.

У касаційній скарзі потерпіла посилалась на порушення її права на захист через заборону здійснення представництва її прав в суді особою, що не є адвокатом.

Верховний Суд вказав, що вимоги про необхідність дати вказівку судам нижчих інстанцій про залучення її батька як її представника, не входять до повноважень касаційного суду, та не ґрунтуються на вимогах закону, адже відповідно до ст. 58

КПК потерпілого у кримінальному провадженні може представляти представник – особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником. Захисником же може бути лише адвокат. Якщо ж її батько не є адвокатом, він не може представляти інтереси потерпілої у кримінальному провадженні.

Водночас, на думку Суду, суди попередніх інстанцій з достатньою повнотою не проаналізували обставини провадження та дійшли необґрунтованих висновків про можливість застосування положень п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК, а тому ухвалу районного суду й ухвалу апеляційного суду скасував і призначив новий розгляд у суді першої інстанції.

*Рішення в ЄДРСР —
reustr.court.gov.ua/Review/134123997*

Під час дії воєнного стану щодо осіб, які обвинувачуються у вчиненні, зокрема, державної зради, застосовується запобіжний захід у вигляді тримання під вартою з огляду на підвищену суспільну небезпеку таких діянь в умовах воєнного стану

12 лютого 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 497/2392/22 залишив без задоволення касаційну скаргу захисника, який стверджував про істотні порушення вимог кримінального процесуального закону.

Районний суд вироком, залишив без змін ухвалою апеляційного суду, обвинуваченого визнав винуватим у державній зраді (ч. 2 ст. 111 КК).

У касаційній скарзі захисник зазначав, що як на досудовому розслідуванні, так і судами попередніх інстанцій порушено вимоги ст. 177, 183, 194 КПК під час розгляду питання про обрання та продовження запобіжного заходу.

Верховний Суд вказав, що касаційна інстанція не здійснює нового розгляду питання про обрання чи продовження запобіжного заходу, а оцінює, чи призвели можливі порушення до істотного обмеження прав сторони захисту та чи вплинули вони на законність і обґрунтованість остаточного судового рішення – вироку.

З матеріалів провадження вбачається, що суди, розглядаючи питання про продовження тримання під вартою, врахували: особливу тяжкість інкримінованого злочину, характер обвинувачення (злочин проти основ національної безпеки), ризик переховування від суду, ризик продовження протиправної діяльності. Мотиви судових рішень не зводяться до формального цитування закону.

Згідно з ч. 6 ст. 176 КПК (в редакції, чинній на момент розгляду), під час дії воєнного стану щодо осіб, які обвинувачуються у вчиненні злочинів, передбачених, зокрема, ст. 111 КК, застосовується запобіжний захід у вигляді тримання під вартою.

Отже, законодавець, враховуючи підвищену суспільну небезпеку таких діянь в умовах воєнного стану, встановив особливий режим застосування запобіжного заходу. Суди попередніх інстанцій діяли в межах цього правового регулювання.

Суд враховує практику ЄСПЛ щодо ст. 5 Конвенції. ЄСПЛ вимагає, щоб тримання під вартою ґрунтувалося на релевантних та достатніх підставах, та щоб національні суди наводили належну мотивацію.

Разом з тим ЄСПЛ визнає що: тяжкість обвинувачення може бути релевантною обставиною; ризик втечі може оцінюватися з

урахуванням суворості покарання; у справах що стосуються національної безпеки, держава має ширшу сферу розсуду.

У даному випадку провадження стосується державної зради в умовах воєнного стану; суди оцінювали конкретні ризики; тримання під вартою не було свавільним. Натомість за умови гіпотетичних недоліків мотивування окремих проміжних ухвал, сторона захисту не довела, що вони поставили під сумнів справедливість судового розгляду в цілому.

*Рішення в ЄДРСР —
reustr.court.gov.ua/Review/134124010*

Відповідно до законодавства, що регулює правовий статус Державної міграційної служби України, основна діяльність завідувача сектору документального забезпечення та архівної роботи не пов'язана з правоохоронними функціями

12 лютого 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 756/5837/20 вказав на відсутність порушення предметної підслідності.

Вироком районного суду, залишив без змін ухвалою апеляційного суду, завідувача сектору документального забезпечення та архівної роботи РВ ЦМУ ДМС засуджено за ч. 3 ст. 15, ч. 1 ст. 190 КК України (в редакції Закону № 270-VI від 15 квітня 2008 р.).

У касаційній скарзі захисник зазначав, що досудове розслідування проведено з порушенням підслідності.

Верховний Суд визнав обґрунтованим висновок суду першої інстанції про відсутність порушення предметної підслідності.

Відповідно до висновку ВП ВС від 30 серпня 2023 р. (справа № 633/195/17) критеріями віднесення органів державної влади до правоохоронних є інституційно-функціональні ознаки, що визначають правовий статус такого органу в системі органів державної влади. До правоохоронних органів слід відносити органи державної влади, визначені в законах України як правоохоронні чи такі, що здійснюють закріплену за ними на законодавчому рівні правоохоронну функцію. При вирішенні питання про те, чи є особа працівником правоохоронного органу, необхідно виходити із системного аналізу: положень Конституції України, КК України, КПК України, КУпАП, нормативно-правових актів, які регулюють правовий статус того чи іншого органу державної влади, з яким особа перебуває у трудових чи службових відносинах; повноважень працівника згідно з його посадовою інструкцією, які передбачають реалізацію правоохоронної функції, зокрема вжиття визначених законом превентивних заходів і заходів примусу, а також передбачених кримінальним процесуальним законодавством і законодавством про адміністративні правопорушення заходів; законодавства про пенсійне забезпечення відповідної категорії працівника.

Суди проаналізували положення наведених нормативних актів у взаємозв'язку з положеннями «профільних» законів, які регулюють правовий статус Державної міграційної служби України, а також із повноваженнями обвинуваченого, визначеними його посадою, та дійшли переконливого висновку, що основна діяльність обвинуваченого не пов'язана з правоохоронними функціями.

*Рішення в ЄДРСР —
reustr.court.gov.ua/Review/134160097*

Положення КПК не передбачають проставлення підпису на кожному аркуші протоколу слідчої (розшукової) дії особою, яка її проводить

17 лютого 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 285/3755/20 задовольнив частково касаційну скаргу захисника, який стверджував про недопустимість протоколів огляду.

Вироком міськрайонного суду, залишеним без задоволення ухвалою апеляційного суду, обвинуваченого визнано винуватим та засуджено до покарання за ч. 2 ст. 189 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначав, що протоколи огляду телефона, оптичного диску, ноутбука, електронних пристроїв, флеш-карт є недопустимими, оскільки кожна їх сторінка не підписана особою, яка їх проводила, а оперативний працівник провів ці огляди за відсутності доручення та не є спеціалістом у розумінні ч. 7 ст. 237 КПК.

Верховний Суд вказав, що на протипагу аргументам захисника матеріали кримінального провадження містять доручення, згідно з яким працівникам УСР в Житомирській області ДСР Національної поліції України (оперативний підрозділ) було доручено проводити таку слідчу (розшукову) дію як огляд.

Суд звернув увагу на те, що положення КПК, зокрема ст. 104 КПК, не передбачає проставлення підпису на кожному аркуші протоколу слідчої (розшукової) дії особою, яка її проводить.

Для фотографування і збереження зображень з месенджерів, в яких відбувалося спілкування потерпілого щодо передачі коштів, не потребують спеціальних знань, а телефон потерпілим було надано оперативному працівнику саме з метою фіксування і збереження такої переписки.

Відтак підстав вважати недопустимими доказами протоколи огляду, складені оперативним працівником, який діяв як уповноважений суб'єкт, у Суду немає.

Водночас аргументи захисника про те, що судом не було з'ясовано з ким обвинувачений вчинив кримінальне правопорушення заслуговують на увагу, адже останньому було інкриміновано вчинення злочину групою осіб, тому Суд ухвалою апеляційного суду скасував і призначив новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

*Рішення в ЄДРСР —
reyestr.court.gov.ua/Review/134384294*

Якщо апеляційний суд, змінивши вирок суду першої інстанції, звільнив засудженого від відбуття невідбутої частини основного, а також додаткового покарання, процесуальні витрати за проведення експертизи підлягають стягненню із засудженого на загальних підставах

17 лютого 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 758/1780/17 залишив без задоволення касаційну скаргу сторони захисту, яка посилалась на незаконність стягнення процесуальних витрат із засудженого.

Вироком Вищого антикорупційного суду обвинуваченого засуджено за ч. 2 ст. 369-2 КК до позбавлення волі на строк 3 роки 6 місяців з позбавленням права займати посади у судах, правоохоронних органах, адвокатурі на строк 3 роки.

Апеляційна інстанція змінив вирок, призначивши засудженому основне покарання у виді позбавлення волі на строк 2 роки 6 місяців, та на підставі ст. 49 КК, ч. 5 ст. 74 КК звільнив його від відбуття невідбутої частини основного покарання у вигляді 7 місяців 21 дня та додаткового покарання, зарахував у строк відбування основного покарання строк його фактичного відбуття, виключив з вироку посилання на ряд доказів, а також стягнув із засудженого витрати за проведення судової експертизи відео-, звукозапису в сумі 254061,60 грн.

У касаційних скаргах сторона захисту зазначала, що апеляційний суд незаконно стягнув з засудженого процесуальні витрати на проведення експертизи.

Верховний Суд вказав, що відповідно до ч. 2, 3 ст. 124 КПК, у разі ухвалення обвинувального вироку суд стягує з обвинуваченого на користь держави документально підтверджені витрати на залучення експерта. Якщо суд апеляційної чи касаційної інстанції, не приймаючи рішення про новий судовий розгляд, змінить судові рішення або ухвалить нове, він відповідно змінює розподіл процесуальних витрат.

Частиною 1 ст. 126 КПК визначено, що суд вирішує питання щодо процесуальних витрат у вирокі суду або ухвалою.

У даній справі апеляційний суд, змінивши вирок суду першої інстанції, звільнив засудженого від відбуття невідбутої частини основного, а також додаткового покарання, у зв'язку з чим процесуальні витрати за проведення експертизи підлягають стягненню із засудженого на загальних підставах.

*Рішення в ЄДРСР —
reyestr.court.gov.ua/Review/134266616*

Застосування обмежувальних заходів до обвинуваченого, який протягом тривалого часу вчиняв домашнє насильство щодо своєї матері похилого віку, є цілком обґрунтованим

19 лютого 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 148/2742/24 залишив без задоволення касаційну скаргу захисника, який вважав неправильним застосування обмежувальних заходів на підставі п. 4, 5 ст. 91-1 КК.

Вироком районного суду обвинуваченого засуджено за ч. 1 ст. 309, ст. 126-1 КК.

Вироком апеляційного суду вирок районного суду скасовано в частині призначення покарання через неправильне застосування закону України про кримінальну відповідальність та ухвалено в цій частині новий вирок. Відповідно до п. 4, 5 ст. 91-1 КК застосовано до обвинуваченого обмежувальні заходи.

У касаційній скарзі захисник зазначав, що обмежувальні заходи висвітлено в окремому розділі КК та визнаються такими, що належать до інших: некаральних, хоча й примусових заходів кримінально-правового характеру; кримінально-правових заходів; не є ні одним зі складових елементів кримінальної відповідальності, ні її окремою формою, самостійно не призначаються, а за правовою природою обмежувальні заходи, які передбачені в КК, необхідно відносити до заходів безпеки.

Верховний Суд вказав, що згідно з ч. 1 ст. 91-1 КК в інтересах потерпілого від злочину, пов'язаного з домашнім насильством, одночасно з призначенням покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або звільненням з підстав, передбачених цим Кодексом, від кримінальної відповідальності чи покарання, суд

може застосувати до особи, яка вчинила домашнє насильство, один або декілька обмежувальних заходів, відповідно до якого (яких) на засудженого можуть бути покладені такі обов'язки:

- заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства;
- обмеження спілкування з дитиною в разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або в її присутності;
- заборона наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин;
- заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб;
- направлення для проходження програми для кривдників.

Згідно з положеннями ч. 3 ст. 91-1 КК заходи, передбачені ч. 1 цієї статті, можуть застосовуватися на строк від 1 до 3 місяців і за потреби можуть бути продовжені на визначений судом строк, але не більше як на 12 місяців.

Відповідно до ч. 10 ст. 26 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» у разі порушення кримінального провадження у зв'язку з вчиненням домашнього насильства перелік заходів щодо тимчасового обмеження прав або покладення обов'язків на особу, яка підозрюється, обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, або визнана винною у його вчиненні, а також порядок застосування таких заходів визначаються КК та КПК.

За нормами ч. 1, 3 ст. 3 КК законодавство України про кримінальну відповідальність становить Кримінальний кодекс України, який ґрунтується на Конституції України та загальновизнаних принципах і нормах міжнародного права. Кримінальна протиправність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки цим Кодексом.

Оскільки в цьому разі кримінально-правовими наслідками діяння засудженого є покладення на нього судом обмежувальних заходів у виді заборони листування, телефонних переговорів, інших контактів через засоби зв'язку чи електронні комунікації особисто або через третіх осіб з потерпілою та проходження програми для кривдників, то вони мають визначатися КК.

Крім того, що норми Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» цілком узгоджуються з нормами КК, з урахуванням того, що порядок застосування таких заходів визначаються цим Кодексом та КПК, з можливістю продовження таких заходів.

Європейський суд з прав людини (в рішенні від 9 червня 2009 р. у справі «Опуз проти Туреччини» (Opuz v. Turkey), заява № 33401/02) зазначив, що національні органи влади повинні вживати необхідних заходів, щоб забезпечити права потерпілих від домашнього насильства з метою запобігання та припинення «неодноразового» насильства, так само погроз застосування насильства.

Тому, на думку Суду, суд апеляційної інстанції обґрунтовано застосував положення ст. 91-1 КК та поклав на обвинуваченого відповідні обов'язки.

Отже, зважаючи на обставини вчинення обвинуваченим кримінального правопорушення, враховані судом апеляційної інстанції, а саме те, що засуджений протягом тривалого часу вчиняв домашнє насильство щодо своєї матері, яка є особою похилого віку (понад 60 років), що призводило до психологіч-

них страждань потерпілої від домашнього насильства, за місцем проживання характеризувався посередньо, мав психічні розлади, що підтверджувалося відповідними в провадженні документами, потребував лікування, Верховний Суд вважає, що висновки суду апеляційної інстанції про можливість застосування до засудженого обмежувальних заходів, передбачених п. 4, 5 ст. 91-1 КК, базуються на вимогах кримінального закону, є вмотивованими та обґрунтованими і застосовані заходи є необхідними, щоб забезпечити права потерпілої від домашнього насильства з метою запобігання та припинення неодноразового насильства, так само погроз застосування насильства.

Рішення в ЄДРСР —
reyestr.court.gov.ua/Review/134323111

Вирубка дерев в охоронній зоні лінії електропередачі через загрозу для електромережі, здійснена на підставі звернення енергетичної компанії, не утворює складу кримінального правопорушення

24 лютого 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 601/1223/20 закрити кримінальне провадження на підставі п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК.

Працюючи в лісовому господарстві, інженер та головний лісничий як службові особи неналежно виконали свої обов'язки, що спричинило тяжкі наслідки у вигляді шкоди лісу в розмірі 316 469,38 грн, – допустили рубку 57 дерев різних порід в охоронній зоні повітряної лінії електропередачі з метою усунути перешкоди для її нормального функціонування. Відведена під вирубку ділянка належала не лісовому господарству, а сільській раді.

Районний суд на підставі п. 1 ч. 1 ст. 373 КПК виправдав фігурантів за обвинуваченням у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 367 КК, у зв'язку з недоведеністю їх винуватості.

Апеляційний суд засудив їх за ч. 2 ст. 367 КК.

У касаційний скаргі сторона захисту зазначала, що органом досудового розслідування не встановлено кола службових обов'язків, які були порушені.

Верховний Суд вказав, що необхідною ознакою об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 367 КК, є спричинення такої шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб, яка відповідно до примітки 4 до ст. 364 КК кваліфікується як тяжкі наслідки.

Крім того, кримінальна відповідальність за службову недбалість настає лише у разі, якщо відповідні наслідки знаходяться у прямому причинному зв'язку з діянням, тобто були безпосереднім результатом дій чи бездіяльності службової особи (18 листопада 2025 р. № 750/9824/21, 19 вересня 2024 р. № 243/4761/20, 30 листопада 2022 р. № 755/13017/17).

У цій справі засудженим ставилося у провину спричинення тяжких наслідків у вигляді шкоди лісу внаслідок вирубки дерев на ділянці, яка, за висновком апеляційного суду, не належала лісовому господарству.

Однак, як випливає з ухвали апеляційного суду та інших матеріалів провадження, підставою для вирубки дерев стало звернення енергетичної компанії до лісового господарства з вимогою надати дозвіл на вирубку дерев в охоронній зоні, які створюють небезпеку для повітряної лінії електропередачі.

Таке звернення до власника або користувача земельної ділянки за погодженням вирубки в охоронній зоні передбачене ст. 27 Закону України «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів».

Відповідно до п. 7 Правил охорони електричних мереж, чинних на час подій у цій справі, уздовж повітряних ліній електропередачі, що знаходяться у лісових та інших зелених масивах, прокладаються просіки відповідних параметрів, і розчищення просік здійснюють енергопідприємства, у віданні яких перебувають повітряні лінії електропередачі, а у разі взаємної домовленості – підприємства, організації, приватні особи, у власності чи користуванні яких знаходяться лісові масиви, парки, заповідники, сади та інші багаторічні насадження, згідно з порядком, визначеним енергопідприємством. Виходячи з таких вимог законодавства, дерева в охоронній зоні, які становили загрозу для нормального функціонування електричної мережі, підлягали видаленню.

Сторона обвинувачення не стверджувала в цій справі, що вимога енергетичної компанії, яка впливала з потреби забезпечити належне функціонування електричної мережі, була незаконна і не підлягала виконанню, або що ділянка, відведена під вирубку дерев, виходила за межі охоронної зони лінії електропередачі, чи вирубка була проведена в ступені, який перевищував необхідність забезпечення безпечної експлуатації електричної мережі на цій ділянці повітряної лінії. Також сторона обвинувачення не обґрунтувала, що у випадку звернення енергетичної компанії до сільської ради, яка, за версією обвинувачення, була належним користувачем спірної ділянки, дерева в охоронній зоні об'єкту енергетики були б збережені попри потребу у виконанні вимог безпеки лінії енергопостачання.

Таким чином, сторона обвинувачення не довела, що зрубани в результаті дозволу, наданого лісовим господарством, дерева мали бути збережені і, відповідно, їх вирубка заподіяла шкоду лісу у значенні ст. 107 Лісового кодексу України та постанови Кабінету Міністрів України про встановлення такс для обчислення шкоди, заподіяної лісу.

Крім того, як свідчать обставини цієї справи, дійсною причиною вирубки дерев була не стверджувана помилка засуджених у визначенні меж землекористування, а об'єктивна потреба у забезпеченні належного функціонування енергетичної інфраструктури шляхом облаштування просіки, на якій і ґрунтувалося відповідне звернення енергетичної компанії.

За таких обставин, склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 367 КК, відсутній через відсутність його невід'ємних ознак – наявності шкоди і причинно-наслідкового зв'язку з діями засуджених.

*Рішення в ЄДРСР —
reyestr.court.gov.ua/Review/134499586*

Створення закладу освіти на тимчасово окупованій території, а також виконання організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в ньому не означає участі у незаконних органах влади

25 лютого 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Трьохсудової палати Касаційного кримінального суду у справі № 766/12766/23 задовольнив частково касаційну скаргу захисника, який посилався на неправильне застосування закону України про кримінальну відповідальність.

Вироком міського суду обвинувачену засуджено за добровільне зайняття посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території.

Також вона своїми умисними діями здійснила пропаганду у закладах освіти незалежно від типів та форм власності з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утвердженню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України, а також дії, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти (ч. 3 ст. 111-1, ч. 5 ст. 111-1 КК України).

Ухвалою апеляційного суду вирок суду першої інстанції змінено, виключено із мотивувальної частини вироку посилання суду на висновки судової портретної експертизи.

У касаційній скарзі захисник зазначав, що зайняття особою керівної посади в незаконному закладі освіти (школі, ліцеї тощо) не охоплюється складом кримінального правопорушення (об'єктивна сторона), передбаченого ч. 5 ст. 111-1 КК України, оскільки ліцеї не є органами влади, тому в діях обвинуваченої, як особи, яка зайняла посаду директора навчального закладу, відсутній склад вказаного кримінального правопорушення.

Верховний Суд вказав, що за змістом ч. 5 ст. 111-1 КК України кримінально караним є, зокрема, добровільне зайняття громадянином України посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора.

Таким чином, обов'язковою ознакою об'єктивної сторони цього складу кримінального правопорушення є зайняття посади саме в незаконному органі влади. Отже, для правильної кваліфікації дій особи необхідним є встановлення, що відповідна установа за своїми функціональними характеристиками належить до органів влади.

Поняття «орган влади» у правовій доктрині та законодавстві України пов'язується із наявністю владних управлінських повноважень, реалізацією функцій держави (нормотворчих, управлінських, правоохоронних тощо) та можливістю прийняття обов'язкових до виконання рішень у сфері публічного управління.

При цьому за своєю правовою природою заклад освіти не наділений владними повноваженнями публічного характеру, його керівник не здійснює владного управління в масштабах територіальної громади чи держави, не реалізує нормотворчі, правоохоронні чи інші владно-розпорядчі функції держави.

Сам по собі факт створення або функціонування закладу освіти на тимчасово окупованій території, а також виконання його керівником організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій у межах діяльності такого закладу, за відсутності ознак органу влади, не утворює складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 111-1 КК України.

Проте, суди попередніх інстанцій, визнаючи засуджену винуватою за ч. 5 ст. 111-1 КК України, не врахували, що очолюваний нею навчальний заклад до незаконних органів влади у розумінні зазначеної кримінально-правової норми не відноситься, та у засудженої відсутні владні повноваження публічного характеру щодо здійснення функцій, притаманних саме органам влади.

З огляду на наведене, колегія суддів вважає, що у діянні засудженої відсутня об'єктивна сторона складу вказаного кримі-

нального правопорушення, а саме зайняття посади в незаконному органі влади, що свідчить про неправильне застосування закону України про кримінальну відповідальність судами попередніх інстанцій.

Отже, Верховний Суд судові рішення в частині засудження за ч. 5 ст. 111-1 КК України скасував, а кримінальне провадження в цій частині закрав.

*Рішення в ЄДРСР —
reyestr.court.gov.ua/Review/134499602*

Залишення судом клопотання представника потерпілого про забезпечення його участі в судовому засіданні в режимі відеоконференції без розгляду та розгляд кримінального провадження за його відсутності є істотним порушенням вимог КПК

25 лютого 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Третньої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 165/298/24 задовольнив частково касаційну скаргу потерпілої, яка стверджувала про істотне порушення вимог КПК України.

Міський суд вироком, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду, визнав обвинуваченого винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 286 КК України.

У касаційній скарзі потерпіла зазначала, що її представник подав до суду клопотання про участь у розгляді справи в суді апеляційної інстанції в режимі відеоконференції з використанням власних технічних засобів, однак суд це клопотання не розглянув і не повідомив представника потерпілої про результати розгляду такого клопотання. Вважала, що її було позбавлено можливості взяти участь в апеляційному розгляді кримінального провадження.

Верховний Суд вказав, що за змістом ст. 336 КПК України судові провадження може здійснюватися у режимі відеоконференції під час трансляції з іншого приміщення, у тому числі яке знаходиться поза межами приміщення суду (дистанційне судове провадження), у разі: 1) неможливості безпосередньої участі учасника кримінального провадження в судовому провадженні за станом здоров'я або з інших поважних причин; 2) необхідності забезпечення безпеки осіб; 3) проведення допиту малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого; 4) необхідності вжиття таких заходів для забезпечення оперативності судового провадження; 4-1) введення воєнного стану або під час карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України; 5) наявності інших підстав, визначених судом достатніми.

Суд ухвалює рішення про здійснення дистанційного судового провадження за власною ініціативою або за клопотанням сторони чи інших учасників кримінального провадження.

Однак, до початку апеляційного розгляду суд не вирішив клопотання представника потерпілого, не постановив ухвалу про здійснення дистанційного судового провадження чи про відмову у задоволенні такого клопотання представника потерпілої.

При прослуховуванні аудіозапису судового засідання у суді апеляційної інстанції встановлено, що головуючий в судовому засіданні повідомив, що потерпіла в судовому засіданні не з'явилась, була належним чином повідомлена про час та дату судового засідання і жодних клопотань до суду не подавала.

З'ясувавши думку учасників судового засідання щодо мож-

ливості продовження розгляду, суд продовжив апеляційний розгляд і за його результатами постановив оскаржувану ухвалу.

При цьому головуючий не з'ясував думку про можливість розгляду справи за відсутності представника потерпілої, не повідомив про наявність його клопотання про участь у апеляційному розгляді в режимі відеоконференції, й суд не вирішив це клопотання.

З огляду на це, колегія суддів вбачає, що апеляційний суд, розглядаючи кримінальне провадження, не забезпечив можливості представнику потерпілої, який подав клопотання про участь у апеляційному розгляді в режимі відеоконференції, взяти участь у апеляційному розгляді.

Це порушення вимог кримінального процесуального закону, допущене судом апеляційної інстанції під час розгляду кримінального провадження, є істотним, оскільки могло перешкодити апеляційному суду ухвалити законне та обґрунтоване судові рішення.

Тому Верховний Суд ухвалу апеляційного суду скасував і призначив новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

*Рішення в ЄДРСР —
reyestr.court.gov.ua/Review/134456433*

Держава не може обходити процесуальні гарантії, використовуючи позапроцесуальні розмови з поліцією як докази. Допит працівника правоохоронного органу про зміст таких бесід є недопустимим способом отримання доказів, оскільки це порушує право на захист

26 лютого 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 572/4907/24 задовольнив частково касаційну скаргу засудженого, який посилався на істотне порушення вимог кримінального процесуального закону.

Вироком районного суду, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду, обвинуваченого засуджено за ч. 1 ст. 121 КК.

У касаційній скарзі засуджений зазначав, що його винуватість у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 121 КК, не доведена належними й допустимими доказами.

Верховний Суд вказав, що суд апеляційної інстанції не надав належної правової оцінки тому, що обвинувальний вирок ґрунтується, зокрема, на позапроцесуальному «зіннанні» засудженого. Вказані відомості легалізовано шляхом допиту в судовому засіданні працівника правоохоронного органу як свідка, який, заперечуючи тиск на засудженого, фактично відтворив зміст показань останнього, отриманих із порушенням належної правової процедури і повідомив, що засуджений зізнався йому в заподіянні тілесних ушкоджень потерпілому.

Разом з тим засуджений послідовно стверджував, що саме в період спілкування із зазначеним працівником поліції до нього застосовувався психологічний тиск.

Посилання суду як на доказ винуватості засудженого на показання свідка-правоохоронця з огляду на положення п. 7 ч. 2 ст. 97 КПК за своєю правовою природою не можуть відповідати критеріям допустимості та достовірності.

Стаття 3 Конвенції встановлює абсолютну заборону на будь-які форми примусу, що посягають на фізичну чи психологічну недоторканність особи. На відміну від інших положень, ця стаття не передбачає жодних винятків.

Держава не може обходити процесуальні гарантії, використовуючи позапроцесуальні розмови з поліцією як докази. Допит працівника правоохоронного органу про зміст таких бесід є недопустимим способом отримання доказів, оскільки це порушує право на захист.

Відповідно до вимог кримінального процесуального закону доказами є фактичні дані, отримані в передбаченому законом порядку та з дотриманням процесуальної форми.

Легалізація судами попередніх інстанцій позапроцесуального зізнання засудженого, всупереч наявному конфлікту інтересів, є прямим порушенням принципу змагальності та конституційної гарантії особи не свідчити проти самої себе.

Отже, Верховний Суд ухвалу апеляційного суду скасував і призначив новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

*Рішення в ЄДРСР —
reustr.court.gov.ua/Review/134499687*

Сам по собі факт розміщення інформації на відкритих інтернет-ресурсах не свідчить про її недостовірність, якщо така інформація перевірена у встановленому законом порядку та підтверджена іншими доказами

25 лютого 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Третью судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 766/12766/23 погодився з висновками судів попередніх інстанцій про те, що дії засудженої утворюють кваліфікуючу ознаку ч. 3 ст. 111-1 КК України.

Основними доказами в кримінальних провадженнях щодо злочинів проти основ національної безпеки України є електронні (цифрові) докази, до яких належать: матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі комп'ютерні дані), що містяться у відкритих (інтернет; різноманітні засоби масової інформації; соціальні мережі) чи закритих мережах (приватні месенджери та Telegram-канали; особисте листування з використанням комп'ютерної техніки і мобільних телефонів, флешносії, карти пам'яті тощо).

Вироком міського суду директора тимчасово окупованого ліцею засуджено за ч. 3 ст. 111-1; ч. 5 ст. 111-1 КК України.

Ухвалою апеляційного суду вирок суду першої інстанції змінено, виключено із мотивувальної частини вироку посилання суду на висновки судової портретної експертизи, як на докази винуватості у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 3, 5 ст. 111-1 КК України.

У касаційній скарзі захисниця зазначала, що апеляційний суд виключивши з мотивувальної частини вироку посилання, як на доказ винуватості засудженої у вчиненні пропагандистських дій у закладах освіти, висновок судової портретної експертизи, враховуючи відсутність будь-яких інших доказів на підтвердження таких дій, безпідставно не виключив з обвинувачення кваліфікуючу ознаку ч. 3 ст. 111-1 КК України.

Верховний Суд вказав, що основними доказами в кримінальних провадженнях щодо злочинів проти основ національної безпеки України є електронні (цифрові) докази, до яких належать: матеріали фотозйомки, звуко-запису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі комп'ютерні дані), що містяться у відкритих (інтернет; різноманітні засоби масової інформації; соціальні мережі) чи закритих мережах (приватні месенджери та Telegram-канали; особисте листування з використанням комп'ютерної техніки і мобільних телефонів, флешносії, карти пам'яті тощо).

Як убачається з матеріалів провадження, обставини участі засудженої у заході з відкриття муралу на стіні Генічеського ліцею, а також її подальші дії, як керівника цього закладу освіти, підтверджуються сукупністю доказів, які були досліджені судами попередніх інстанцій та отримали належну оцінку. Зокрема, протоколом огляду, у якому зафіксовано відомості, розміщені у відкритому доступі в мережі Інтернет, включаючи текстові матеріали, фотозображення та відеозаписи, на яких відображено проведення урочистого заходу за участю представників окупаційної адміністрації та директора Генічеського ліцею (засудженої). У змісті відповідних публікацій прямо зазначено про її участь у відкритті муралу, проведенні екскурсії у школі та інформуванні присутніх про взаємодію закладу з пропагандистським рухом «Юнармія».

Відомості, отримані під час огляду інтернет-ресурсів, узгоджуються з протоколом огляду щодо функціонування створеного окупаційною владою закладу освіти та перебування засудженої на посаді його керівника, а також із показаннями свідків, яким суди надали оцінку відповідно до вимог ст. 94 КПК України.

Сам по собі факт розміщення інформації на відкритих інтернет-ресурсах не свідчить про її недостовірність, якщо така інформація перевірена у встановленому законом порядку та підтверджена іншими доказами. Протоколи огляду складені з дотриманням вимог ст. 237 КПК України, їх зміст детально відображає обсяг і характер зафіксованих відомостей, а додані до них матеріали дозволяють встановити зміст зафіксованих подій та їх зв'язок із засудженою.

З огляду на викладене, Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій про те, що дії засудженої утворюють кваліфікуючу ознаку ч. 3 ст. 111-1 КК України – здійснення громадянином України пропаганди у закладах освіти незалежно від типів та форм власності з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утвердженню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України, яка встановлена на підставі належних, допустимих та достовірних доказів.

*Рішення в ЄДРСР —
reustr.court.gov.ua/Review/134499602*

ВИДАВНИЦТВО «ЮРИНКОН ІНТЕР» ПРОПОНУЄ:

ЩОДО МОВИ ПРАВНИЧОЇ

Щодо мови правничої: підручник / Сергій Головатий, доктор юридичних наук, член-кореспондент Національної академії правових наук України. Київ: Наш формат, 2024. 1016 + 32 стр. (вклейка)
ISBN 978-617-8277-77-2

Ця книга – про українську правничу мову, яка зазнала глибокого змосковщення, особливо від кінця 20-х років ХХ ст. за тотальної советизації всіх сфер життя українців. Советизація поняття «право» через нашарування на нього ідеології «червоного», «революційного» та «радянського» спричинила спотворення смислів і знищення сутності ключових понять і явищ у царині права, що їх в українській мові досі позначають за московськими моделями як правова держава, правовий закон, правова норма, правова система, правова наука, правова позиція тощо.

Приймаються замовлення.

nashformat.ua

Тел.: (063) 242-27-04 / (067) 247-57-37 / (099) 710-75-57

ПЕРЕДПЛАТА НА II ПІВРІЧЧА 2026 РОКУ

Видавництво «Юрінком Прес» нагадує, що триває передплатна кампанія на 2026 рік на всі видання.

Передплата здійснюється в усіх відділеннях Укрпошти в Україні,

а також безпосередньо у видавництві або онлайн на сайті yurincompress.com

Найменування (мовою оригіналу)	Періодичність	Мін. період передплати	Вартість		
			1 місяць	II півріччя	річна
21615 Юридичний вісник України (річна передплата)	1 раз на тижд.	1 міс.			2 760 ⁰⁰
33787 Юридичний вісник України	1 раз на тижд.	1 міс.	280 ⁰⁰	1 680 ⁰⁰	3 360 ⁰⁰
74052 Бюлетень законодавства і юридичної практики України	1 раз на міс.	1 міс.	399 ⁰⁰	2 394 ⁰⁰	4 788 ⁰⁰
01757 Юридична Україна	1 раз на міс.	1 міс.	221 ⁰⁰	1 326 ⁰⁰	2 653 ⁰⁰
08440 Комплект юриста «Елітний»: Юридичний вісник України + Бюлетень законодавства і юридичної практики України + Юридична Україна	1 раз на міс. (газ. – 1 раз на тижд., журн. – 1 раз на міс.)	1 міс.	880 ⁰⁰	5 280 ⁰⁰	10 560 ⁰⁰
22404 Комплект юриста «Загальний»: Юридичний вісник України + Бюлетень законодавства і юридичної практики України	1 раз на міс. (газ. – 1 раз на тижд., журн. – 1 раз на міс.)	1 міс.	659 ⁰⁰	3 594 ⁰⁰	7 908 ⁰⁰
Електронні видання					
86342 Юридичний вісник України (електронний варіант – річна передплата)	1 раз на тижд.	1 міс.	120 ⁰⁰	720 ⁰⁰	1 440 ⁰⁰
76352 Юридична Україна (електронний варіант)	1 раз на міс.	1 міс.	144 ⁰⁰	864 ⁰⁰	1 728 ⁰⁰
76589 Юридичний вісник України (електронний варіант – річна передплата)					1 152 ⁰⁰
76351 Часопис українського судочинства (електронний варіант)	1 раз на 2 міс.	2 міс.	180 ⁰⁰	540 ⁰⁰	1 080 ⁰⁰
76612 Комплект «Українське судочинство»: Юридичний вісник України + Часопис українського судочинства (електронний варіант)	1 раз на міс. (газ. – 1 раз на тижд., журн. – 1 раз на 2 міс.)	2 міс.	300 ⁰⁰	1 260 ⁰⁰	2 520 ⁰⁰

Шановні передплатники!

Пропонуємо оформити річну передплату на наші періодичні видання:

«Бюлетень законодавства і юридичної практики України» –

передплатний індекс **74052**, або комплекти юриста «Загальний» – **22404** та «Елітний» – **08440**.

Ми ж, у свою чергу, презентуємо передплатникам щоденник-довідник юриста на 2026 рік.

3 приводу передплати звертайтеся за тел: 066-003-21-64 yurincom.print@gmail.com

066-003-21-64
04209, Київ-209,
вул. Героїв Дніпра, 316
www.yurincompress.com
yurincom.print@gmail.com
golovred@yurincom.kyiv.ua

Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій

За точність викладених фактів відповідає автор (рекламодавець)

Редакція зберігає за собою право редагувати, скорочувати надіслані матеріали та змінювати їхні назви
Прохання до авторів: додавати до надісланих матеріалів особисте фото
Редакція веде листування з читачами тільки на сторінках газети
Номер набрано і зверстано у комп'ютерному центрі видавничої організації «Юрінком Прес»
Передрук матеріалів виключно з посиланням на «ЮВ»

Свідоцтво про реєстрацію
КВ № 7992 від 15.11.23 року

- Ідентифікатор медіа R30-02607
- Передплата в усіх відділеннях зв'язку
- Передплатний індекс 21615
- Загальний місячний наклад – 20 000
- Друк: ТОВ «Про Формат» м. Київ, вул. Кирилівська, 86
- Замовлення №
- Підписано до друку 15.05.2026 р.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

ISSN 1992-9277

4 1820283 1070042

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

І. А. Смаль **Теоретичні та практичні аспекти використання електронних доказів у кримінальному процесі України:** монографія.

Юрінком Прес, 2025. 282 с.

ISBN 978-617-8498-03-0

Монографія присвячена комплексному дослідженню теоретичних та практичних аспектів використання електронних доказів у кримінальному процесі України. У роботі було досліджено витoki, становлення та розвиток концепції електронних доказів у кримінальному процесі крізь призму доктринальних підходів, судової практики та технологічного прогресу. Виділено характерні ознаки електронних доказів, окрему увагу приділено дослідженню правової природи електронних доказів, що сприяло пошуку додаткових аргументів щодо необхідності виділення електронних доказів як самостійного процесуального джерела.

Логічною частиною роботи став розгляд проблемних питань дотримання «права на приватність» під час провадження слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Сформульовано низку висновків та пропозицій змін до законодавства, спрямованих на удосконалення як нормативної регламентації, так і практики використання в кримінальному провадженні електронних доказів.

Монографія буде корисною для юристів-практиків, учених-правознавців, викладачів, аспірантів, студентів юридичних навчальних закладів, а також усіх, хто цікавиться питаннями кримінального процесу.

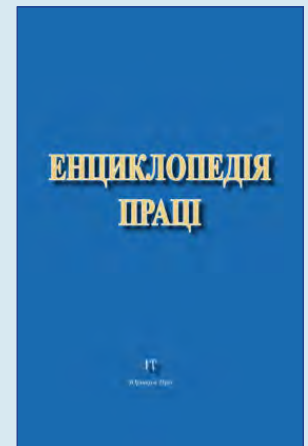

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ ПРАЦІ

Енциклопедія праці // За редакцією Л. Остапенка, рецензенти: О. Г. Боднарчук, В. С. Ковальський, І. О. Личенко, Юрінком Прес, 2025. 182 с.

ISBN 978-617-8498-13-9

У сучасних умовах праця людей стала одним із чинників національної стійкості. Групою вчених на основі практичного досвіду розроблено визначення найпоширеніших термінів, які мають стосуються праці та трудових відносин. Розміщено довідкові матеріали щодо застосування цих термінів у нормативно-правових актах України, використанню їх у навчально-науковій роботі. Розроблена Енциклопедія Праці сприяє формуванню спільного розуміння й використання відповідних термінів фахівцями, представниками владних структур, дослідниками, медіа й громадськістю, а також підвищенню ефективності комунікації у сфері праці на національному та міжнародному рівнях.

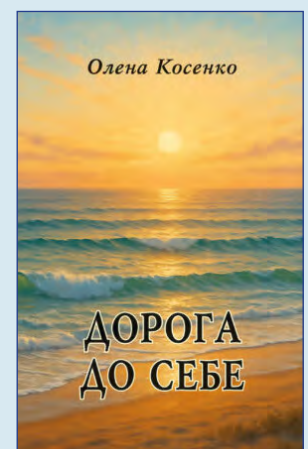
ДОРОГА ДО СЕБЕ

О. Косенко **ДОРОГА ДО СЕБЕ** Юрінком Прес, 2025. 164 с.

ISBN 978-617-8498-12-2

«Дорога до себе» — це історія жінки, яка через пригоди, любов, дружбу і спогади знову знаходить сенс життя.

Це книга про людей, які живуть усупереч війні, попри її жахіття. Живуть, пам'ятають і не втрачають світла душі.

Приймаються замовлення.
E-mail: info@yurincompress.com
Тел.: +38 (066) 003-21-65

ПЕРЕДПЛАТА НА II ПІВРІЧЧА 2026 РОКУ

ЮРИДИЧНА УКРАЇНА

Період передплати	Вартість
1 місяць	221 грн
півріччя	1326 грн

Передплатний індекс 01757
Періодичність виходу — 12 разів на рік

ЧАСОПИС УКРАЇНСЬКОГО СУДОЧИНСТВА

Період передплати	Вартість
на 3 місяці	270 грн
на рік	1080 грн

Передплатний індекс 76351
Періодичність виходу — 4 рази на рік

БЮЛЕТЕНЬ ЗАКОНОДАВСТВА І ЮРИДИЧНОЇ ПРАКТИКИ УКРАЇНИ

Період передплати	Вартість
на 1 місяць	399 грн
на рік	4788 грн

Передплатний індекс 74052
Періодичність виходу — 12 разів на рік

ПЕРЕДПЛАТА

сайт: yurincompress.com
pressa.yurincom.com

Довідка за тел: +38 (66) 003-21-64,
+38 (66) 003-21-65

e-mail: jukr@yurincom.kiev.ua
info@yurincompress.com
pressa@yurincom.kiev.ua

